

ИН 6
Ц!
изан дээр
ой ауула
олшын х
зорих
энэ бай
найруул
аа жэт
эн уянг
э. "Тат
евизор
айхаш
рни, ж
Д, зэд
эшием
гтнай
эмжэл
болтог
э хурт
алаан
ин, ур
болон
шо нам
лижуул
Жаргал
бэб. Хэ
аргалт
агүйб.
д ара
ээ дэлг
ган дэр
д зонд
ка ябт
ниотат
анайн
үдэн я
рен-Ду
обшоло
эн мур
эмэ шу
гэдэтн
" гэж
Цырен
адаа ой
үрхэйн
Даа.
КАПОВА
РЭ: хур
уулзал
гарна
Дамдин
шканийн
Ц-Б.Баг
ма Дон
Бобо
ду хото
гэжэн
0-45
ор
этгэнэй
шань)
2-33-61

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуула!

БУРЯДАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газета

1996
ДЕКАБРИИН
7
Убэлэй эхин шарагшан
гахай
Һарын 27
СУББОТО
гарагай 7
№235 (19575)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Юрын хүн: **орёо асуудалнууд
онсо бодолнууд**

ДАХИН ЭБЛЭРХЭМНАЙ ХОЛО БЭШЭ

Буряадайнгаа агуу дууша, ирагуу шүлэгшэ Дондок Улзытуевай 60 жэлэй оёе тэмдэглэжэ декабриин 21-нээ үдэрнүүдтэ "нашан залуу наһанайнгаа гурбан гурьба дээрэ" тэрэнэй зохёолон далайн эрьедэ" гэхэн гайхамшагта үлхөө гүүд ханаандам ороодхибо.

**Хаанашье ябахадам нүхэд олон —
Хашалан гэшые мэдээгүйли.**
**Каргынни үргэн, хэрэгни түргэн —
Хаагдажа тулижа ябаагүйли.**
**Ама-Ата, Прибалтикаар
Аншалжа хүбүүнш зайгаа.**
**Эрт бүхэндэ урш найханаар
Эрхэнэйм нүхэд угтадаг байгаа.**

Тэдэнэй нэгэн - Балгийн далайн загаһаншайн латыш поэт Имант Зиедонис.

Ай үгы наа, Манасай сэнхир дайда
Тэрэнэй буурал нютаг Буряадаа дурсажа
Тэгэ агша хэн.

**Далайнаа далай хүрэтэр улаан тугуудаар
долгисоһон**
**Далай ехэ Зүблэлтэ оронойм хүрэ хүлдэ
гайхалтай,**
**Дабаргашагүй зориг, далайшагүй нангин
хүсэлтэй,**
Долгиршагүй эрэлхэг зэбсэгтэ хүсэтэй, —
"Эхэ орон" гэхэн шүлэг соогоо Дондок Улзытуев түүрээһэн юм...

Үгөөдэр декабриин 8-да манай ороной түүхэдэ тухала удха шанартай нэгэ ой гүйсэхэнь. Дондорхойлбол, эгсэ табан жэлэй саана, 1991 оной декабриин 8-да СССР-эй бүридэлдэ ородог байһан гурбан славян республикануудай - Латвиин, РСФСР-эй, Украинин дээдын бүридэлгшэд Станислав Шушкевич, Борис Ельцин, Леонид Кравчук "дулдыданги бэшэ оронудай хамтарал" байгуулан тухай Мэдүүлгэ хэбэрлэһэн байна. Ондоогоор хэлэхэдэ, СССР гүрэнни усадхаха тухай шийдхэбэри абанан бэшэ ааб даа. Энэ үйлэ хэрэг "Беловежскэ эрхэнэй" гэхэн нэрээр түүхэдэ оронхой.

Энэ ябадалай хойшололнууд тухай мүнөөшье үрэтэр нэгэ ханал байдаггүй. Тэрэнь ханалтайшье бэшэ юм ааб даа. Үнэхөөрөөшье үрэтэр нэгэ зургаанай нэгэ хуби" байһан СССР гүрэнни гансата бутаржа халашахада, энэ хэрэгэй дотоо хэмжээ мүн лэ гансата ойгохонь хэсүү.

Зүблэлтэ Холбоото Уласай арадуудай хани хансаан тухай хэды олон дуу шүлэгүүд хэбэрлэһэн, кинофильмүүд табигдаһан гэшэб. Дондок Улзытуевшье энээн тухай ялас гэмэ уран шүлэгтэйгээ зэргээр шүлэглэһэн байха. Эдэ шүлэгүүдэнь мүнөө уншахада, удха шанарын

2

заахашье буураагүй гэжэ баталхаар.

Зүблэлтэ Уласай тараагдаад, "бээ даанхай Россин" бии болоод байхада, зарим хүнүүд совет үеынгөө ажабайдалай ёһо заншал, түүхэнээ зарим тэды далтирдаг, гайхадаг болоо агша. Тэрэнээ "совково психологи", "совково бодол" гэхэшэлэн, баруун оронуудай согсохинууды хажалдан, доромжолдог болонхой. Теэд яхаб, хилын саагуурхи болбосоронги оронуудта үлүү хүгэдэдэг хүнгэшүүл алишье сагта байдаг хэн гүб даа. Тэдэнтэй арсадананиншье дэмы, сагаа халгахаш. Тэмсэжэ хөморһонойшье хэрэггүй.

Агуу оромнай арбан табан тээшээ бутаран халашаба гэжэ Беловежин ой шэдхэ соо хэлсээ хэжэрхихэн гурбан "шурашуулышье" гэмнээд яхамнайб. Саг ябашоо. СССР гүрэн хөөргөө бодохоёо болёо.

Хэлэхэ юумэн гэхэдэ, үнгэрһэн түүхээс сэгнэхэдэ, урасхалда шэдүүлэгдэһэн зомгоондол, хараа бодолоо хэлэхээс буюарая. Түүхээс шүүмжэлхэ хэрэгтэй. Теэд баһал нэлэнхы хабтагараарнь бэшэ, харин оложо шүүмжэлэе. һайн юумыень үргэжэ, магтажа хэлэе. Үгыл "һаа, дутуу ядуу, хашанха хатуу байдалһаа огтошье гаража шадахагүйбди.

Болоһон һандаралай түлөө коммунистууд гү, али демокрадууд үлүү зэмэтэй гэжэ буласадахань мүн лэ үрэггүй, харин бүри ехээр мухардалгын хүрэнгэ болохо. Бурхан багшын Ном хургаалаар энэ болон урда наһануудта хэһэн өөһэдынгөө үйлэн үрээр бидэ энэ үедэ энэ орондо, энэ хизаарта, энэ бүлэдэ түрэхэ хубитай байгаабди. Энэ хубия, үйлэнгөө үриие эдлэнгүй, алад гарахын аргагүй юм. Харин хубидаа голхороод, гутараад, зэмэтэниие бэдэрээд ябаа һаа, өөһэдөөшье сэдхэлээрээ доройтохобди, улас түрэмнайшье өөдэлхгүй.

"Би тэрэ Беловежидэ олоожо, ороние унагаалсаагүйб, зэмэ намда байхагүй", - гэхэ хүнүүд захиһаа олдохо. Энэ мэтээр Бурханаа орхёод, бусадые гэмнэхэ мүртөө бусаа һаа, мүнөөхил ангиин тэмсэлэй хөрбоһолит хатуу совет үедөө тэхэрижэ ерэхэбди.

Эблэрэл гэхэн найхан үгэ бии юм. Гомдол голхоролнуудаа, гэмнэлгэ гэтэлгэнүүдэ орхижо хамтархадаал, ажана байдалаа мандуулахабди.

СССР гүрэнни социализмтайнь бусаахань гайтай даа. Зүгөөр СССР-тэ ородог байһан бүрин эрхэтэ оронууд нэгэ нэгээ үнэн хүндэлжэ, адли тэгшэ эрхэтэйгээр дахин хамтарха байһанда би батаар этигэдэгби. Урданай СССР-тэ олон юумэнэйнь буруу байгааһье һаа, Агуу Зүблэлтэ Уласай эрхэтэн байһандаа үнэн зүрхэнһөө омогорходогби. Теэд дээдэшүүлэй үгээс ойлголсохы хүлээнгүй, шэнэ хамтарал холбооний һуури татахадань, ханалаараашье һаа, өөһэдынгөө хубита оруулхы хэшээл.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ,
журналист.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Беловежин хэлсээнэй авторнууд А.Кравчук, С. Шушкевич, Б.Ельцин.
("Литературная газета" сонинной 1991 оной декабриин 11-нэй дугаарһаа).

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРОМЫШЛЕННИГУУД БА ОЛЗЫН ХЭРЭГ ЭРХИЛЭГШЭДЭЙ ХОЛБООНОЙ V СЪЕЗДЭЭ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТЫН АМАРШАЛГА

Съездын хүндэтэ делегадууд!

Буряад Республикын Промышленнигууд ба олзын хэрэг эрхилэгшэдэй V съезд республикын нийтын-политическэ ажабайдалай шухала үйлэ хэрэг болоно. Республикада боложо байһан экономика ба политическэ үйлэ ябадалуудта холбооний улам ехээр нүлөөлжэ байһаниие, Буряад ороной промышленностийн хүсэ шадалые бүрин орхихо, республикын социальна эрхэ байдалые тогтууритай байлгаха талаар промышленна предприятинуудай болон директорнүүдэй мүнөө үеын орёо хүндэ эрхэ байдалда бөлүүддэг ехэ худалдариие сэдхэлэй ханалгатайгаар тэмдэглэнэб.

Республикын олзын хэрэг эрхилэгшэд хэршье хүндэ байдалай тохёолдоло, бэрхшээлнүүдһээ тунхарингүй, Буряад ороной экономикые тогтууритай болгохо ба хүгжөөжэ хэрэгтэ өөрынгөө горитой хубита оруулаха гэжэ үнэн зүрхэнһөө найданабди.

Мүнөө үедэ промышленна предприятинууд, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд, олзын хэрэг эрхилэгшэд ба худалдаа наймаанай бүридэлгэнүүд хэсүү байдалда байна. Росси дотор тохёолдоһон тогтууригү эрхэ байдал, бэе бэедэ түлбэринүүдые оруулангүй үритэлгэ болон налогой даралта хашалтые улам шангадхалга гүйсэд хэмжээгээр нүлөөгөө үзүүлнэ.

Налогой политикые шангадхаха талаар Россин Федерациин болон манай республикада һүүлэй үедэ абтажа байһан хэмжээнүүд предприятинуудай, мүн хүсэд батажаагүй олзын хэрэг эрхилэгшын ба худалдаа наймаанай бүридэлгэнүүдэй худалмэридэ нэмэлтэ бэрхшээлнүүдые тохёолдуулна. Эдэ хэмжээнүүдые абаагүйдэ аргагүй, тини съездэ хабаадагшад тэрэниие ойлгоно ёһотой гээд найданаб. Тохёолдоһон хүсэр байдалһаа гараха замуудые имгалтал суг хамта бэдэрһэнэй, бүтэмжэтэйгөөр харилсажа, үдэр бүри үсэд нэтэрүү худалмэри ябууланай аһаар лэ бидэнэр республика дотороо политическэ ба социальна тогтууритай байдалые бүрин сахижа, Буряад ороной экономикые найдамтай ба ашаг үрэтэ хүгжэлтын замда гаргажа, Буряад Республикада ажаһуугшадай амидаралай хэмжээе һайжаруулжа шадахабди гэжэ найданаб.

V съездын делегадуудта, хабаадагшадта, айлшадта үрэ түгсөөр худалмэри ябуулхыень, амжалта ба һайн найханиие хүсэнэб!

ХАРАА ШЭГЛЭЛНҮҮД ЯМАР БЭ?

Буряад Республикын Экономикын министрствэдэ районуудай захиргаануудай гулваанарай орлогшонорой хабаадалгатайгаар семинар-зүблөөн боложо үнгэрбэ. Экономикын министр Н.И.Атанов республикын мүнөөнэй социально-экономическа байдал, хараа шэглэлнүүд тухай хөөрөжэ үгөө.

1996-2005 онуудта республикын социально-экономическа хүгжэлтын Програмада үндэһэлэн, район бүхэндэ эгээл иимэ Програма зохёон табиха тухай асуудал гол түлэб зүбшэн хэлсэгдээ.

Манай корр.

ДУРАСХААЛАЙ САМБАР

Буряад арадай агууехэ хүбүүн, оюун бэлигтэ поэт Дондок Аюшеевич Улзытуевай түрэнһөөр 60 жэлэй ойдо зориулагдан, Улаан-Үдэдэ анха түрүүн ажаһууһан гэртэнь (Геологическа гудамжа 24) дурасхаалай самбар хадалгын баяр ёһолол декабриин 5-най үглөөгүүр болобо.

Баяр ёһололой митингые Буряадай Уран зохёолшодой холбооний правленийн түрүүлэгшэ Б.С.Дугаров нээбэ. Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлоһо Л.Ч.Нимаева поэдэй зохёохы ажалда үндэр сэгнэлтэ үгэһэн байна. Мүн Буряад Республикын Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ Д.Ч.Боросгоев үгэ хэлээд, баглаа сээсэг поэдэй хани нүхэр В.А.Улзытуевада барюулаа. Поэдэй нүхэд - Россин Федерациин арадай уран зурааша Д.Н.Д.Дугаров, Буряад Республикын арадай поэт Н.Г.Дамдинов, Буряад арадай конгрессей президент Е.М.Егоров болон бусад нүхэд үгэ хэлээбэ. Гэр бүлһингөө зүгһөө зүрхэнэй халуун баяр хүргэжэ, В.А.Улзытуева үгэ хэлээбэ.

Һүртэ гоё хүгжэм зэдэлжэ, Д.А.Улзытуевай нютагай хүбүүн, поэт Тимур Гомбожапов дурасхаалай самбарай хушалтые хуулаба. Сагаан гантиг шулуун самбар дээрэ хажуу тээһэнэй харуулан Д.Улзытуевай дүрэ доро иигэжэ бэсцэгтэй: "1962 онһоо 1967 он болотор оюун бэлигтэ поэт Дондок Аюшеевич Улзытуев энэ гэртэ ажаһуугаа".

Ц. ЦЫРЕНОВА.

СОНОСХОЛ

Декабриин 11-дэ 14 сагта "Ламсам" дуганда (Коммунистическэ, 50) Совминай столовын шанха урда) Еши Лодой римбүүшэ ярамнай уншалга бүтээхэ.

Эдээ хоол элбэгжүүлгэ-эгээл шухала зорилго

АБАА ХАДАА БУСААХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

Энэмнай һүүлэй үедэ шууяатайшые, заримдаа ханаа зоборитойшые асуудалнуудай нэгэн болонхой.

Эдээ хоолой Федеральна болон региональна жасын корпорациин Буряадай филиалһаа эд хэрэглэлэй (товарна) урьһаламжаар мүнгэ абаад, хүдөөгэй ажахынууд тэрээгээр трактор, машинын

запас зүйлнүүдые, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэл абажа, хабарай тарилга, тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хуряалга гэхэ мэтэ хүдэлмэриез үнгэргэнэ. Тиигээд һүүлдэнь тэрэ урьһаламжые бусаахын тула тарья, хартаабха, овош, мяха, һү гэхэ мэтэеэ горитойгоор корпорацида (гүрэндэшые гээл даа) тушааха сагай ерэхэдэ

ехэхэн шууян болошодог.

Үнэхөөрөө юумые харбад гээд абахада бэлэн, харин өөрһөө гаргаад үгэхэдэ харамтай, хашалантай шэнги байдаг гүб даа. Гэбэшье нүгөө талаараа хамаг юумээ хороожо, үсөөлжэ, өөдтэй продукци абажа шадахаяа болиһон, арай аһасалдажа байһан хүдөөгэй зарим ажахынуудта үгэжэрхихэ

юумэнишые ээлтэй байна бээ. Тэрэнэй хажуугаар ган гасуур гү, али байгаалин сагай уларылай ямар нэгэ бэрхэшээл тохёолдожо, тэдэниие бүришые доройтуулаа ааб даа.

Хэды тиигэбэшье абаһан урьһаламжаяа заагагүй бусаахал хэрэгтэй. Үгы наатнай, ерэхэ хабарай тарилга, ургаса хуряалга үнгэргэхэдэ хэрэгтэй мүнгэн

урьһаламжа танда үгтэхэгү гэжэ Эдээ хоолой корпорациин филиалыида ажахынуудһаа үриез нэхэжэл байна. Буряа Республикын Хүдөө ажахы болон эдээ хоолой министрствэдэ энэ урьһаламжые бусаажа абах талаар тусхай комисс эмхидхэгдэнхэй, тэрэнэй тэцүү аймаг бүхэндэ ябажа, шангата хүдэлмэри ябуулана.

"ҮРИТЭЙ ХҮН ӨӨДЭЛХЭГҮЙ"

Хүнһөө мүнгэ урьһаар абаад, тэрэнээ бусаагагүй хааш, дахин шамда хэншые мүнгэ урьһалхагүй гэлсэдэг ха юм. Юрэдөөл энэ асуудал алишые талаараа хүндүүлхэйхэн, орёохоншые.

Һаяхан Эдээ хоолой федеральна корпорациин Буряадай филиалыи директорэй орлогшо А.Б.БУГАТОВТАЙ хөөрэдэхэдөө, энэ талаар хэдэн асуудалда харюусахыень гуйһан байнабди.

Тэрэмнай доро толилогдоб.

—Александр Бугатович, танай эмхиин гол зорилго юрэнхыдөө мэдээжэ. Тиигэбэшье корпораци гээшэ юунэй түлөө бии болгогдоо юм? Уг зорилгодоо хэр хүрэнэб гэжэ хэлээ наатнай яахаб?

—Урдань колхоз, совхозууд, хүдөөгэй бусад ажахынууд үйлэдбэрлһэн продукция гүрэндэ хуу тушаагаад, тэрэнэйнгээ түлөө мүнгэ, мүн хүнгэлэлтэтэй урьһаламжа абаад байдаг нааб даа. Тиигээд һүүлдэнь ажахынуудай хэдэн жэлдэ сугларһаһан ехэ үри шэриешые гүрэн "хүлисэжэ", болоулдаг байгаа.

Тээд бүхы юумэнэй дэлгүүрэй харилсаанда оруулагдаад байхада, хүдөө ажахыда гүрэнһөө үнөөхи хүнгэлэлтэтэй урьһаламжа, элдэб мүнгэн туһаламжа үгтэхээ болёо. Хүдөө ажахын продукцияшые худалдажа, ашаг олзо һайса оруулха аргагүй болоо.

Энээн дээрһээ аграрна реформын бэлүүлэгдэжэ эхилһэн түрүүшын жэлүүдтэ ямар ехэ хүлгөөн шууян болоо нэм. ханаа ёһотойт. Мүнгэ зөөрээр дутагдажа, хүдөөгэй олонхи ажахынууд хабарай тарилга, ургаса хуряалга гэхэ мэтэеэ үнгэргэжэ шадахаяа болёод шахуу байгаа. Элдэб коммерческэ банкнуудһаа бусаагын туйлай ехэ проценттэй урьһаламжа абажа, урагша ябахын яшые аргагүй болоо нэн.

Тиихэдэнь лэ Россин Федерациин Правительствын 1994 оной октябриин 3-най тогтоолой үндэһөөр манай республикада 1995 оной май нарада Эдээ хоолой федеральна корпорациин филиал бии болгогдоо юм.

Тобшолон хэлэбэл, энэмнай, нэгэдэхеэр, гүрэнэй үмэнэһөө хүдөөгэй ажахынуудһаа эдээ хоолой зүйлнүүдые худалдажа абаад, тэрэнээ федеральна болон региональна жасада оруулха, эсэстээ тиигэжэ хүн зоние эдээ хоолоор хангаха зорилготой байгаа. Хоёрдохёор, хүдөөгэй продукци үйлэдбэрлэгшэдые дэмжэхэ, тэдээндэ тусхай хэлсээнэй ёһоор эд хэрэгсэлэй урьһаламжа үгэжэ, хэрэгтэй мүнгэ зөөрээр хангаха гэнэн удхатай нааб даа.

МИИНТЭ МҮНГЭН БАЙДАГГҮЙ

Тэрэ гэнээр хоёр жэл шахуу саг соо хүдэлжэ байнабди. 1995 ондо манай филиал республикын 180 ажахытай, фермерскэ 20 ажахытай хэлсээнүүдые баталжа, тэдээнһээ 80 миллиард түхэригэй эдээ хоолой зүйлнүүдые абахаар урьһаламжа үгөө нэн. Тэрэ мүнгөөр колхоз, совхозууд, бусад ажахынууд трактор, машинын

түлишэ, тоһо, запас хэрэгсэл абажа, хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын хүдэлмэри үнгэргөө бэлэй.

Түрүүшын жэлдэ энэ урьһаламжаар бүхыдөө 19.831 тонно тарьян, 405 тонно мяхан, 127 тонно тоһон, 2515 тонно загаһан, 1728 тонно талхан гэхэ мэтэ, хамтадаа 15,2 миллиард түхэригэй эдээ хоолой зүйлнүүд корпорациин жасада оруулагдаа. 13 ажахы үриез сүм түлөө, 50-ниинь дутуу түлөө нэн.

—Энэ хэлэһэнһээтэй ойлгоходо урьһаламжаяа бусаагагүй, үритэй ажахынууд олон лэ байгаа ха даа.

—Байгша оной сентябриин 1-нэй мэдээгээр урда жэлэй урьһаламжаар аймагуудай ажахынууд бүхы дээрээ 22,8 миллиард түхэриг мүнгэ үритэй байһан. Тэдээн сооһоо Бэшүүрэй аймаг 3632 миллион түхэриг, Мухар-Шэбэрэй—2836 миллион, Сэлэнгын—3148 миллион түхэригэй урьһаламжа саг соонь бусаагагүй. Ондоогоор хэлэбэл, хүдөөгэй ажахынууд нёдондоной урьһаламжаар бүхыдөө үшөө 22 мянган тонно тарья, 2 мянган тонно хартаабха, 2 мянган тонно мяха дутуу үгэнхэй.

Тэдээнһээ гадна, манай филиал эдээ, хоолой зүйлнүүдые хадагалха өөһэдүн баазагүй дээрһээ ехэнхи продукция "Бурятхладокомбинат", "Бурятхлебопродукт", АООТ "Плодоовоц", мяханай хэдэн комбинат гэхэ мэтэ предпритинуудта үгэжэ хадагалуулха, худалдуулха баатай болоно. Тээд тэдэнэр продукцияемнай дам саашань худалдаад, ехэнхи мүнгыень мүнөө хүрэтэр үгэнхгүй. Жэшээнь, "Бурятхладокомбинат" загаһа, тоһо манһаа абажа худалдаһанайнгаа түлөө 2912 миллион түхэриг мүнгэ түлэхэ аад, тэрэнээ үгэнхгүй.

Эдэ бүгэдые нэхэжэ дахажа, зарим ушарта Арбитражна сүүдтэ нэхэлгын хэрэг бариха, гүрэнэй налогой инспекцидэшые хандаха ушар гарана.

—Энэ жэлэй урьһаламжа хэр бусаагдана гэшшэб?

—Байгша ондо манай филиал республикын 228 ажахытай эдээ хоолой, эд хэрэгсэлэй урьһаламжын 73 миллиард түхэригэй хэлсээ баталаа юм.

Энээн дээрһэн үнгэрһэн жэлэй үриие оруулалсахада хүдөөгэй аймагууд, ажахынууд корпорацида хамта дээрһэн 94,2 миллиард шахуу түхэригэй продукци тушааха ёһотой болоно.

Мүнөө ургасын хуряагдаад, мал ажалышые ехэнхи продукциин абтаад байхада, үриез түлэхэ, тоосохо эгээл таатай хаһа оронхой. Тиигэбэшье энэмнай үшөөл хашаншагаар лэ ябуулагдана. һү-һай гээд, түргэхэн тарья талха, мяха, һү гэхэ мэтэеэ тушаажархиха ажахынууд үсөөншэг лэ даа.

Даб дээрэ бүхыдөө 49,3 миллиард шахуу (орохо ёһотой уриин хахадын) продукци корпорациин жасада оруулагдаад байна. Зэдын аймаг (захиргаанай гулава А.Ц.Идамжапов, хүдөө ажахын управлениин начальник Г.В.Корнев) 9,9 миллиард түхэригэй эдээ хоолой зүйл (гол түлэб тарья) оруулха урьһаламжаяа сүм түлөө. Энэ аймагай Лениней нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэ Н.Д.Доржиев, ахамад агроном А.Ц.Цырендоржиев) 433 тонно эдээ хоолдо орохо эрхим шанартай тарья тушаагаа.

Тэрэшэлэн Захааминай, Хэжэнгын, Прибайкалийн Хориин аймагуудай ажахынууд урьһаламжаяа аһал саг соонь бусаажа байна. Тусхайлбал, Хэжэнгын аймагта "Могсохон" гэжэ багахан хамтарал (түрүүлэгшэ Б.Н.Жамьянов), мүн "Залаата" гэжэ таряашадай ажахы горитой тарья тушаанхай.

Гэхэтэй хамта Бэшүүрэй аймагай ажахынууд Эдээ хоолой корпорациин филиалһаа 10,2 миллиард түхэригэй урьһаламжа абаһан аад, тэрэнээ оройдоошые бусаагагүй байһаар. Загарайн аймаг 3,7 миллиард түхэриг үриингэ 1 миллиардыень лэ үгэнхэй. Эд хэрэгсэлэй урьһаламжа нилээд ехэ мүнгэ абаһан Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын аймагуудай ажахынууд тэрэнээ ёһоор бусаанагүй.

АБАРНА ГҮ, АЛИ "АРЬИЕНЬ ХУУЛАНА" ГҮ?

Энэ жэлдэ иимэ урьһаламжаар мүнгэ абаһанайнгаа түлөө республикын хүдөөгэй ажахынууд 50 мянган тонно тарья, 1200 тонно мяха, 6 мянган тонно овош гэхэ мэтэ продукци федеральна болон региональна жасада оруулха ёһотой юм.

—Александр Бугатович, эдээ хоолой корпорациин урьһаар мүнгэ абаад, тэрэнээ түлэхэ, бусаахын тула үйлэдбэрлһэн продукцинууд хуу шахуу үгэнхэй. Энэ "арьименнай хуулажа" абаһаһаа наагуур юм болоно гэжэ зариман хэлэдэг. Тэрэнэ зүб гү?

—Үгы ааб даа. Тиигэжэ хэлэжэ болохогүй. Нэгэдэжэ хүдөөгэй ажахынууд эдээ хоолой зүйлнүүд корпорацида тушаахадаа республикынгаа хүн зоний эдихэ тарья талха, мяха, һү гэхэ мэтын нөөсэ жасые бии болголсоно ха юм. Ондоо тээшээ юунышые ошоногүй. Хоёрдохёор, Корпорациин филиалда ороһон эдэ бүхы эдээ хоолой зүйлнүүд мүнгэн боложо, дахин һөөрөө ажахынуудта үнөөхил хабарай тарилга, тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хуряалга гэхэ мэтын хүдэлмэри үнгэргэхэдэнь хэрэгтэй мүнгэн урьһаламжа боложо бусааха бшуу.

Энээнһээ ондоо тээһээ хэн мүнөө иимэ тааруу урьһаламжа хүдөөгэй ажахынуудта үгэхээ байнабди. Тэрэниие үшөө хүсэд ойлгоогүй хүтэлбэрлэгшэ урданайхидал адли гүрэнһөө абтаһан ехэ урьһаламжа үри шэри хэзээ нэгэтэ "хүлисэгдэхэ", болоулагдах бээ гэжэ ханаандаа найдадаг зандаа. Тээд мүнөө тиимэ юумэмнай үгы болонхой. һайхан нюдыеш хараа хайрлажа, миинтээр мүнгэ хэншые үгэхэгүй.

Эдэ бүгэдэһөө ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ үйлэдбэриез бодомжотой зүбөөр эрхилжэ, гүрэнһөө үгтэһэн нэмэлтэ (дотаци) болон Эдээ хоолой корпорациһаа абаһан урьһаламжые ашагтайгаар хэрэглэжэ, продукци горитойгоор абаад, үри шэриез саг соонь түлэдэг, зоноо эдихэ хоолоор таһалдуулагдаа ажахынууд лэ мүнөө сагта бараг ажамидархал даа. Тэдэнэр хэзээдэшые гүрэнһөө мүнгэ тангаар бана дэмжэгдэхэ байна бшуу.

М. НАМЖИЛОВ
энэ хөөрэдөө хэбэ

ДАЛАЙН СЭРЭГЭЙ ҺАЙНДЭРӨӨР ДАШАРАМДУУЛАН...

Байгша оной октябрь нарада Россин Далайн сэрэгэй Флот байгуулагдаһаар 300 жэлэйнгээ һайндэрые баярай оршон байдалда тэмдэглэһэниинь булганда мэдээжэ.

Энэ ехэ һайндэрөөр дашарамдуулан, Россин Президентын Указ гаранһан байна. Тэрэ Указай үндэһөөр

Далайн сэрэгтэ алба хэжэ байхадаа 1941-1945 онуудта немец-фашистнуудтай болоод японой милитаристнуудтай дайладалһан ороноймнай олон сэрэгшэд, мүнөө дайнай ветеранууд, тусхай шагналда хүртэбэ. Тэдэнэй тоодо манай Мухар-Шэбэрэй аймагһаа амиды мэндэ ажаһуудаг 7

сэрэгшэд оролсоно.

Гадон Гаврилович Балдаев японтоноор болоһон дайнда хабаадахадаа сержант ябаһан. Тэрэ Номгон далайн флотой 53-дахи авиа-эскадрилин телеграфистаар алба хэһэн байна. Хожомын Г.Г.Балдаев, Дотоодын хэрэгүүдэй министрствэдэ олон жэлдэ алба

хэжэ, мүнөө подполковник зэргэгэй наһанайнгаа амаралтада гаранхай.

Гэлэг Содномпилович Гуроракшеев мүнөө тэрэл Суулга нотагтаа ажаһууна. Тэрэ баһал Японой дайнда хабаадалһан. Старшина зэргэгэй, уһан доогуур ябадаг онгосын сэрэгэй 1-дэхи бригадада алба

хэһэн намтартай.

Тэрэшэлэн дайнай ветеранууд Г.А.Утенков, С.Е.Ушаков, М.В.Братеньков, Т.А.Носков болон Д.А.Янков гэгшэд баһал далайн флотто алба хэжэ, амар мэндэ түрэл нотагуудтаа ерээд, мэндэ һайн ажаһууна.

В. ШИРДАРМАЕВ

Нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаануудта

ШАПОВАЛОВАЙ ХЭРЭГЭЭР АЖАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

Улаан-Удэ хотын мэрийн хуралдаангаар Улаан-Удэ хотын мэрийн хуралдаангаар Улаан-Удэ хотын мэрийн хуралдаангаар...

шиидхэхээр уялгалагдахан байна. Энэ шийдхэбэри мүн лэ хуулита бэшэ шийдхэбэри болоно.

Улаан-Удын мэрийн захиралтаар Улаан-Удын нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн толгойлогшын нэгэдэхи орлогшо Б. Ц. Дымбрылов тушаалхаа сүлөөлөгдээн байгаа.

Нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаануудай тушаалта нюурнууд коммерческэ ажал ябуулга эрхилхэ ёһогүй юм.

Улаан-Удын городской Советдэй депутатуудай комисси имэ тобшололнуудые хэһэн байна.

Мэр В. А. Шаповалов хуули буса ажал ябуулгаараа нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаанай нэрэ хүндые бууруулаа.

1. Нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн толгойлогшын тушаалхаа В. А. Шаповаловые сүлөөлхэ.

(Ажлалта: Улаан-Удэ хотын городской Советдэй депутатуудай комисси хэһэн шалгалтаар элчүүлэгдээн материалнуудай үсөөхэн баримтануудын энгэ дурдагаба).

ХАЙРАТАЙХАН ГАРНУУДАА ХАРБАЙН...

Советскэ районой хүн зониие социальна талаар хамгаалдаг таһагай хүдэлмэрилэгшэд декабриин 3-да Ленинэй гудамжада оршодог хүүгэдэй болон эдиршүүлэй уран бэлигтэнэй байшанда эрэмдэг бэетэй зониие урижа, инвалидуудай һайндэрые тэмдэглээ.

Тэрэ үдэр ерэнэн зон хотын мэрийн столовоһоо асарагдаһан халуун эдээ хоол эдиж дулаасаад, тус байшангай эдирхэн артистнуудай бэлдээн гоё концерт-наада хаража, баясан һуубад.

Энэ һайндэрые шадамар бэрхээр, хүжюу зугаатайгаар хүтэлбэрилһэн Клара Андреевна Григорьева (Железнодорожно районной Вагжановой нэрэмжэтэ соёлой байшангай директор) инвалид зоний ханаа бодолые зөөлөхэн үгэнүүдээрээ тэниилгэжэ, зүрхэ сэдхэлдэнь баярай багаханшые ошо бадаруулжа сэнгүүлһэндэнь һайниие хүргэхээр. Тэндэ

Советскэ районой хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагые хүтэлбэрилэгшэ Н. С. Оленниковатай уулзажа хөөрэлдэбэбди.

Энэ үдэрые һайнаар тэмдэглэхын түлөө яһала ябуулга хээбди даа. Хүн бүхэндэнь, гартань барюулха багахан бэлэг сэлэгүүдһээ эхилээд, худалдан абаха юумэмнай олон байгаа.

Советскэ район соо инвалидуудай тоо 2,5 мянганда хүрөөд байна. Мүнөө сагта элүүр зоний тухашаржа байхада, эдэнэр яажа байгша юм? Гайхалтай. Жэшэнь, тэрэ үдэрэй сайлалгын үедэ түрисэлдэн хойно хойноһоо оошорлоод байһан үбгэд, хүгшэдые хаража байхада, ямаршые хатуу зүрхэтэй хүнэй уярхаар үүдэндэ зогсонод.

Зариманиинь эдээлжэ гараад, дахинаа һөөргөө эрьежэ, һалганаһан гарнуудаа харбайха юм. Нэгэ столой заханда бууза

эдижэ һууһан хүгшэндэ дүтэлөөд асуубаб:

- Та, хэдыдэхи группын болонобта?

- Би нүхэрэйнгөө түлөө ерээд байнаб даа. Тэрэмни хүндөөр үбшэлэнхэй больницада хэбтэнэ. Гэртээ 12 ашанартаяа байдагби. Нюултагүй, сэхыень хэлэхүү, эндэ садатараа эдээлхээ ерээб, - гэжэ тэрэ хүгшэн зугаалхадаа: "Табан басагадни табуулаа мантаяа байна. Нэгэнииньшые хадамда гараагүй, ажалгүй гэртээ һуунад. Хүндэл байна", - гэжэ хэлээд, хоёр халаашаяа хүндэ харуулангүй хэмээхээр сүүмхэ руугаа хэбэ. Тээ саана һууһан нэгэ буряад үбгэнэй хажууда ошохо хөөрэлдэбэбди. Харахада нарин нягтаханаар хубсалһан, томоотой янзын хүн.

- Би гансаараа гэртээ байгшаб. һамгамни эндэ, город соо, теэд хаанашые байһыень мэдэнэгүйб. Нэгэ хүбүүтэйб. Тэрэмни архинша, намдаа оройдоошые ерэдэггүй, - гэбэ.

Иимэрхүү ядуу ажабайдалтай һаһатай зонтой уулзажа хөөрэлдэхэдэ, хүндэл байна. Инвалидуудай "Преодоление" гэхэн бүлгэмэй гэшүүн Лидия Сергеевна

Сахарова, социальна хүдэлмэрилэгшэ Лыгзема Жамбаловна Дашанимаева, "Преодоление" бүлгэмэй хүгжэмэй хүтэлбэрилэгшэ Аркадий Рубенович Бадеев, буланда мэдээжэ Эржена Кышиктуевна Будаева гэгшэдэй хүсэл оролдолгоор инвалидуудай һайндэр яһала һанаһанда хүрэмөөр үнгэрөө.

Г. ЗАНЕВА. ЗУРАГУУДДЭЭРЭ: һайндэрэй үедэ. С. БАЛДУЕВАЙ фото-зурагууд.

Тарбагатайн аймагта

ЗОНОЙНГОО ХАМТЫН ХҮСӨӨР

Мүнөө сагта хүнүүдэй хамтын үнэн сэдхэлхээ хамтынгаа ажалда хамтынгаар ханаагаа табижа, хамтынгаар хубитгатай ябахал

- Таряашадай ажахынуудай Ленинэй нэрэмжэтэ манай нэгэдэлдэ хүдэлмэрилэгшэ зонһоо гадна, үндэр һаһатай үбгэд, хүгшэдыньшые хамтын хэрэгэй хажуу талада байдаггүй.

үгэдэг юм. Тэрэниие харюулжа, намарай ургасын хуряагдахада, бидэ пенсионернүүдтээ хямда сэнгээр тарья, талха үгэдэгбди, - гэжэ нэгэдэлэй ахамад агроном П. У. Мальцев хэлээ һэн.

Мүн эндэхи механизаторнууд С. Е. Иванов, И. Е. Сазонов, Рымарев болон бусад хэндэшые найдангүй, имагтал өөһэдэнгөө хүсөөр тракторнуудаа заһабарилдаг, али арга олохо, элэхэн, мууданһан юумыень һэльбэдэг, шэнэлдэг.

ХУЛГАЙ УСАДХААД...

Урдань "Дружба" колхоз нэгэ үедэ хараһаар байтар һалажа эхилһэн юм. Зарим зонийн юушые хэхээ болёод, хулгай худал дэлгэржэ захалаад байгаа.

Эгээл тэрэ багта шэнэ түрүүлэгшэ Л. Е. Фёдоров, тэрэнэй орлогшо Г. К. Татур гэгшэд ажахыгаа шэнэдхэн хубилгажа, "Колос" гэжэ хамжаа эмхидхээ. Нэн түрүүн ажалай

журам шангадхажа, элдэб хулгай, энэ тэрэ юумые өөр руугаа таталгые болоулха тушаа горитой ажал ябуулаа.

Мүнөө тус хамжаан заазахаанаар хүл дээрээ гаража байна. Энэ жэлдэ муу бэшэ ургаса абажа, үрэнэ хүрэнгээ хүсэд хаагаа. Сэбэр пааршые саг соонь һайнаар элдүүрилээ. Иигээд эндэхид гахайн фермэтэй болохо, һү шэмэ ехэтэй үүлтэрэй үнээд, гуижадые худалдажа абаха хүдэлмэри ябуулжа байлхай.

С. ТЮЛЮКИН.

ТОЛГИ

ПОЭТ Цырен-Дулма Дондоковна манай урдаа хараха хүн. Энэ миин - мэдүүлэл бэшэ, бүхэл мэдэсэ, мэдэрэл. Мүнхэлэгдэһэн, мүнхэлэгдэһэн мэдэрэл. Мэдэрэл гэхэдээ, би бүхэли, сула юумэ хэлэнэб. Сулашые гэхэдэ сула, бэе болоһон, сагай ямаршые үедэ халажа, хандаржа байха бэшэ юумые, эрдэниие би дурданаб.

Би **ПОЭТ** тушаа хэлэнэб. Хүниие баяжууһан, хүндэ туһалһан, хүниие хүгжөөһэн, хүнэй хани болоһон, тиггээд лэ хүнһөө, буряад хүнһөө халахаяа болиһон Хани тухай, хүн зоние хэргээһэн, хэрюулжэ байдаг ехэ Хонхын тухай. Эдэ бүгэдые яһала монсогойло, үниин үниһөө, үеын үеһөө эблүүлжэ, эдешүүлжэ ябаһан бүхы тэмдэглэл, баримтануудаа дэлгээгээд, тэрэнэ тобшолол хэжэ, тоб гүүлэхэ ханаатай хүн.

Цырен-Дулма Дондоковна тушаа (хүн тушаа) хөөрэхэ гээшые нэгэ жааха ондоо маягаар, ондоо стилээр, ямар бэ даа, философско тобшолол хэгдэхэ ёһотой шэнги. Хэзээ, хаана түрэнэн хүн бэ гэнэн асуудал энэ хүндэ табигдаха ёһогүй.

Бүгдэ Бурядай, Зүүн зүгэй зэрэлгээн соо би болоһон, бадарһан хүн. Энэ хүн (юрын хүнэй) юрэ буса юумэнһээ сүмэ сэбэрлэгдэһэн хүн. Тиймэһээ би имагтал поэзи, поэт тухай хөөрэхэ ёһотойб. Поэзи тушаа, энэмнай юун бэ? Хаанаһаа, яагаад би болоһон юумэб гэжэ байгаад сээрхэхэ, "шалшаха" бэшэб. Энэ бүхэлиие хуу булгынь дабажа гараһан хүн - **Цырен-Дулма** Дондоковна, энэ тушаа хэлэхэ ханаатайб.

Мүйөөмнай мүнхэтэй хүн хаа, - номшо, ном хэблэжэ гаргаха аргатай болоод байна. Хаа - яа эндэ тэндэ (гаргагдаһан, хэблэгдэһэн) номхонуудые харахадаа, хүнэй зосоо уйтаран тагана. Тэдэнэй адуу, эндүүнь юун бэ гэхэдэ, "мүнгөөр" монсогойлогдоһон мухар заяата

"поэзүүд" болохоёо ябана ха юм. Юундэ иимэ хатуугаар хэлэнэби гэхэдэ, үнэн дээрээ тиймэл, тон тиймэл байһан байха.

Бэшэдэг, шүлэг зохёодог, ормоглодог зон мүнөө захагтай олон. Заримдаа бутын шоргоолзодой гэнтэ бутаршаһандадли.

Поэзиие би хоёр болгон хубаариһаб. Поэт лэ хадаа поэт байха ёһотой. Энэ үндэр, дээдын

сэдхэл хэрэгтэй. Поэзи гээшэ - ехын ехэ сэдхэл, бодол, гуниглал... Садхаагдашагүй шанга асуудал. Өөрын эрилтэ, өөрсэжэн заяан, бөөрсэмхэн бэе, доройоо улаһаа унгилгагдажа байдаг улаан нерв (худал, сохидол) гэхэ мэтэшэлэн юумэн эндэ "гаргашалагдаха" ёһотой.

Поэт-гансал гаргашалагдажа ябадаг. Гаргаша болоогүй хаа, поэт хэзээшье амар заяа

Юунэй түлөө, юу хэхээр түрөө бэлэйш?! Юун эрдэниин али эрдэниин али багташни дутадаһанб?!

Цырен-Дулма Дондоковна эдэ асуудал, хандагануудые ажаמידаралайнгаа залуур дээрэхи заяаша болгожо шадаһан-шанга намтартай.

Поэзи тушаань "энэнь хайн, энэнь тиймэ иймэ! - гэжэ байгаад шэмхэлхэ, шэнжэлхэ бэшэб.

ДУЛМА АБГАЙХАН ДУУЛАМА НАЙХАН ДУУТАЙ ХҮН

ехэ орхимжо. Орхимжо гэхэдээ, би ламие дурданагүйб, орхимжо гээшые, би мундир гэнэб (ородоор).

Хоца Намсараев, Цэдэн Галсанов, Жамсо Тумунов болон Чимит Цыдендамбаев дүрбэнэй урда зогсодо би яһанайнгаа ярытар айжа, яһанайнгаа хүлхэ аджажа байжа, гурбахан шүлэгөө уншаад дүүргэхэдээ, "амиды мэндээшье" ойлгохо аргагүй байгаа хэм. Энэ - минии хуби заяан гээшэ ааб даа. Бэшэц, магад, бэлээр мүнхэлхэн байжа болоо. Энэмнай бэлиг талаанай табисуурһаа, тэрэнэй түлхисэхөө болодог ёһотой. Улаан-Үдэдөө энэ хэбэрлэгдээр гараашье хаа, саашадаа нураха гэхэдээ, Москвагай Литинститут гээшэ уруу (оёоргүй юумэн уруу) тархяараа доошоо татуулан "унашоо" хэм.

Тэндэмнай "нютагай бурхад" гэжэ нэгэлшэ тоологдоггүй юм даа. Нютагай "бурхад" тэндэ нэрэ сологүй. Нютагтаа "магтуулад" хэмби гэжэ тэндэ ши амиа алдаха бэшэ. Алдаа хаа, "алуулаш-шаруулаш". Шобто шобторогдоод, шолмос шодобори болохын.

Энэниие дабахын тула бэлиг шадабари, бэеын элүүр элхэ, ехэ

үзэхгүй. Оросо-гараса хоёрын нэгэл шэнгүүртэй байха ёһотой. Тийгэжэ шадагдаагүй хаа, поэт (поэт юм хаа!) сэдхэлээ шэмэжэ, шүүжэ дууһыень дууһаа хаа, поэт гээшэмнай, халхи шуурганай хард гэхэтэй сасуу харшагананан набша болошоод, хара наран дороо ямаршые тэмдэггүйгөөр "ябашаха".

Цырен-Дулма Дондоковна тушаа хэлэжэ эхилхэн аад, поэзи юршаа юрэнхы юумые юршаулжэ байхадаа янабши - гэхэт.

Юуб гэхэдэ, эдэ бүгэдые булгынь дабажа, булгынь хойноо орхижо, сэбэрлэгдэһэн хүн болоод байхадаа, **Цырен-Дулма** Дондоковна шүлэгөө бэшэжэ ороо. Эхилээ гэнэгүйб, ороо гэнэб, орон ороо.

Би эндэ дворянска, сэбэр сэмсээр (цивилянэ) юумые ехэ хэлэхэ ханаатай бэшэ хэнби. Тийбэшье, тиймэ юумые тобойлгохо дуран бии.

Буряад хүнэй хандалга (энэниие манай Хоца Намсараев сула хэрэгдэдэг байһан: "Хэнэй хүбүүн хэн бэлэйш?! Хэзээ, хаана түрөө бэлэйш?!") ехэ удхатай, дэмбэрэлтэ асуудал.

Буряад поэзиин, бүхы зүүнэй зүгэй зэндэмнитэ Зохёолой эндэр (пьедестал) дээрэ сэнхир хадагаар шэмэглэгдэһэн Поэт нуужа нуухадаа, халта хажуушаа харахадань: тэндэнь шүндэр-мүндэр поэдхэнүүд шүргөөлдөөд, "халанайгүй. Тэдэниие энэбхилэн хараад, нэгыньшье наашалуулжа, бэе тээшээ татанагүй. Тэдэнэрын үшөө хүн болоодгүй хүүгэд. "Үйлөө харлаг даа, хэзээшье хүн болохо зон бэ" гэжэ Дулма абгайхан доороһоо амидхана.

"Таанашье хэды уриа, дуудаа гээшэбиб?! Үүдээ салин нээгээд дуудааб. Орон гаран гүйдөөт, теэд ойромни нэгэнтнайшье үлөөгүй. Зай, яахаб даа: "Үшөө хүлээхэб. Үүдэмни нээлгэтэй. Минии поэзиин хизааргүй дайда дээрэ нүгэл шэбэлгүйгөөр хара хилгааһа хахалжа шадаха аргатайгаар ябагдаха ёһотой юм. Хөөрхынүүднй".

Манай дэлхэй дээрэ маанадтаа сугтаа, Үндэр түрэлтэ Дулма абгайхан, үни удаан үгэ зугаагаа хубаалсажа, үнжэжэ хоножо ябалсыта даа. Юун болоо юм?!

Солбон АНГАБАЕВ.

Доржи ДАМБАЕВ ШОГ ЁГТО МҮРНҮҮ

"Энхэрэл", "Тала харгынууд", "Папансаг", (Номуудай нэрэнүүд)
Ц. ЦЫРЕНДОРЖИ

Энхэрэл дүүрэн зүрхэтэй Энээгүүр тэнэжэ ябааар, Талын харгынуудай дунда Танилсаалби Папансагтаа, Нүрхэйхэн нохой байшаба бо

хайнаар сэгнээд үзыт, нүхэдэ

"Архиаа арсахаяа ханабал, Амяа уяһанайшье хэрэгтүйл, Ш - Н. ЦЫДЕНЖАПО

Амаяа уюулбал, Архиаашье байха Аарсаяа ууха Аргагүй бологдохол. Аяга соомнай Архин орондо Аарсанай ходо байбал, Амаяа уюуланайшье хэрэгтүйл

"Ерэ наһан үгдэл даа, "Ерэ!" - гэхэ үгдэлби", Г. ЧИМИТО

Дала наһанай дабаан Дабагдабал даа, эжэлүүдгүй Харамтайл байн... Ерэ хүрэхэ золтой бол, "Ерэ" - гэхэ үгдэл даа. Хашартайл байн...

"Саһа тодожо абаад, нарина саашань нууж Шинии үбсүүндэ, инагни, Зүүхээ хананаб. Р. ШОЙМАРДАНО

Сагаан мүнгэн зүүдхэл үгы хада Халаһандамни хашарһаншье үгдэл да Халагни, халаг.

"Гээгдэһэн шүлэгөө мүнөө Гээргээ эрьжэ бэдэрнэб. Гэртээ үлэшөө юм гү?" Ж. ЮБУХАЕВ

Гэртээ үлэшөө гэхэнинь, Гээгдэһэн шүлэг үгдэл тэндэ Харин шүлэгөөр дүүрэн тархидаа "Хахархай" харагданал тэгэндэ

Д. А. Улзытуевай 60 жэлэй ой

"ШЭРШҮҮ ТОРГОН ХҮШЭГЭ ТАТААД..."

БУРЯАД оромнай мэргэжэлтэ, эрдэмтэ, дууша, уран зохёолшо хүбүүд, басагадаар олон гээшэ ааб даа. Тэрэ мэдээжэ зоной ойн баяр болон ном гаргалгын баяр, угтамжа, хүндэлэлгэ һаяын сагта ходо боложо, үргэн олон зоний хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэдэг болоһониинь ехэл хайн, баясамаар байна. Мүнөө жэлэй дүүрэтэр мэдээжэ олон поэдүүдэй, уран зохёолшодой ойн баярнууд үнгэргэгдэхэн гэжэ хүлээгдэнэ.

Тэдэнэй дунда Дондок Улзытуевай 60 жэлэй ойн баяр үргэн дэлгисэтэйгээр угтагдахань гэжэ "Буряад үнэн" газетэмнай дуулгаа хэн.

Би нэгэ багахан һанал бодол тухайгаа бэшэжэ, буряад зонтойгоо хубаалдаха гэжэ бодобоб. Яахадаа гэхэдэ, нэгэ хэдэн шүлэгүүдын ухаан бодолдомни олохон жэл соо онсо зохидоор, гүнзэгыгөөр оронхой. Би Дондок Улзытуевтай танилшые бэшэб, гансал хараһанби гэжэ хансал уулзаһаараа, нүхэсэхөөрөө бэшэ, харин ямар нэгэ онсо бодол түрүүлхээрээ мартагдашагүй байдаг ха юм даа.

Хэдэн олон шүлэгүүдын дуунууд болонхой. Манай мэдээжэ хүгжэмшэд Базыр Цырендашиев, Юрий Ирдынеев, Анатолий Андреев гэгшэд тон найхан аялга бэшэжэ, арад зондоо мартагдашагүй дуунууд

болонхой гээшэ. Тэдэ дуунуудай нэгэн гэбэл, Дондок Улзытуевай бэшэһэн (хүгжэмшын Б. Цырендашиевай) "Шэбэнүүр бороон".

Шэлэ майлаар, далай дээгүүр Шэршүү торгон хүшэгэ татаад, Шэнгэн манан үүлэн сооһоо Шэбэнүүр бороон, шэбэнүүр бороон.

Ямар таатай, гүнзэгы үгэнүүд бэ? Бодоод үзыт. Нэгэлшье үлүү үгэ үгы. Нээрээл бороогой ороходо, ямар нэгэ дал доро ороод гү, модон доро гү шагнаад үзыт - нэгэл янза орожол-орожол байха. Шагнаад үзыт, шэбэнэжэл-шэбэнэжэл байха шэхэндэшни. Юун тухай шэбэнэнэб гэхэдэ, шиниил бодолһоо болохо: хайн нүхэрэйш найхан үгэнүүд гү, сэдхэл соохи һанал бодолһини гү...

Шэршүү торгон хүшэгэ татаад... Энэмнай ямар найхан хүшэгэ бэ? Мүнөөнэй сагта шэршүү торгон гэжэ харагдаха, үзэгдэхэеэшые болонхой ааб даа.

Шэмэрүүн хүйтэн аадар бэшэ, Шэдитэ дэлхэйн шэг шарай. Шэнэлэн угаан сэбэрлэгшэ. Шэбэнүүр бороон, шэбэнүүр бороон.

Эдэ үгэнүүдые уншахадаа, үхибүүн ябаһан эдирхэн наһан ханагдана даа. Урдань ханахада, бороогой ороходо, үхибүүн хүл

носэгөөр, ямаршые дабхасагүйгөөр, гансал самсаараа газраагар гаража, уһан соогуур гүйдэдэг хэмди. Бороо ороходоо дулаан, намхан байха. Ямаршые шүхэр, халхабша гэжэ байгагүй. Бороо гээшэ энэ дэлхэймнай шэг шарай болоно. Орон дэлхэйемнай, газар, ургамал ногоо, мүн бүхы зоние сэбэрлэдэг шэбэнүүр бороо болоно бэшэ гү? Зарим зоний сэдхэл бодолышые, муу шэрүүн ханалышые сэбэрлэдэг гээшэ аабза.

Эдэ хэлээшье мни тон зүбөөр тэмдэглэһэн 3-дахи бадагай мүнүүд болоно ха.

Шэхэндэмни шэбэнэн хэлэһэн Шинимналгай урин үгэнүүд - Сээжэ зүрхым арюусхагда Шэбэнүүр бороон, шэбэнүүр бороон.

Баһа нэгэ шүлэг-дуун тухай дурдаха ехэл дурамни хүрэнэ. Энэ хадаа "Үүрэй сайхын урда тээ". Баһал Базыр Цырендашиевай зохёолһон аялгатай. Энэмнай бүхы зондо мэдээжэ, арадай дуун болонхой гэхээр байна. Яахадаа гэхэдэ, гарагай 7 бүхэндэ ханхинажа байдаг "Баян талын аялга" гэжэ хүгжэм дуута дамжуулагдаа ходол захигдажал байдаг даа.

Үүрэй сайхын урда тээ Үүдээ салин гаралайши. Мүнгэн сагаан хюруу дээр Мүрөө гарган ябалайши. Мүнөөнэй залуушуул үүрэй, сайхын урда тээ үүдээ салин

гарадаг юм гү, бү мэдэе. Манай поэт залуудаа гарадаг лэ байгаа гээшэ бээ. Юумэ хэжэ үрдихэл гээ хаа, эртэ бодохо ёһотой гэжэ эхэ эсэгэмнайшье хургадаа хааб даа. Эдэ мүнүүд Дондок Улзытуевай тон онсо журам харуулна ха. 36 наһан соогоо Дондок хубүүн-поэт аяар 17 номой автор болоһон байна. Энэмнай ямар ехэ ажал хэһэн болоноб! Нээрээл, угтадаг байгаа юм гү, али үгы гү гэхээр лэ болоно. Мүнгэн хюруу дээрэ мүрөө гарган ябахамнай һонин даа. Наранай гараха үедэ, үгышые хаа, һарын сагаанда үглөөгүүр эртэ хюруу гээшэ мүнгэн шэнги яларжа харагдахал даа. Ямар онсо хараса гээшэб!

Холын холо нютагта Хотон айлаа ханахалши, Буурал хүгшэн эжыдээ Бусажа һөөргөө ерэхэлши.

Эндэ Москва хотодо М. Горькийн нэрэмжэтэ литературна институтта нурахадаа гү, али Дунда Азиин бэшгилэ нүхэдтөө айлшалаад ябахаддаа гү, түрэнэн нютаг Шэбэртээ, хотон айлаа ханаһанаа, буурал эжыдээ бусан ерэнэн тухайгаа бэшэнэ ха даа. Хүн гээшэ хаанашье ябахаддаа, түрэнэн нютагаа, түрэнэн эхэеэ ханадагынь яахашье аргагүй эдэ мүнүүдээр гэршэлэгдэнэ.

Тэнжэн үлэһэн дайдашни Тэрэл зандаа хэбтэхэл. Тэнигэр ехэ тайгашни Тэрэнгээрээ угтахал.

Ямар найхан үгэнүүд тааруулан, түрэл дайдаан харуулнаб! Ямар философско гүнзэгы удха шанартай үгэнүү гээшэб? Хэдышые манай зоосохиин хубилаашье хаа тэнжэн үдэһэн дайдамнай тэрэ зандаа угтадаг ха юм. Дондок Улзытуевай шүлэгүүд соо ходо ая ганга, тэрэнги гэхэн үгэнүү хэлэгдэдэг. Энэ өөрын онсо удхатай үгэнүүд даа. Эдэ үгэнүүдэй дайралдабал, гансата бурла дайдын онсо шэнжэ тархидашни ороодхихол.

Сахилзата талашни Сагаалхиһаар үлэхэл. Сагай шэрүүн урсахал Шамайл ганса хэлгэхэл.

Эдэ мүнүүдые уншаад байхада, зүрхэнэй сохисо түргэ түргэн болоходол гэхэ. Хүнэй наһанай мүнхэ бэшье ямаа богони хэдэхэн үгэнүүдээр харуулааб! Сагай шэрүү урсахал шамайл ганса хэлгэхэл. Булта гансата нэгэн дор хойто түрэлдөө ябадаггүймнай мэдээжэ ха юм даа. Эдэ үгэнүүдтэ нэмэжэ поэдэй ханалые ондоо болгохыг аргагүй даа. Гансал ямар гүнзэгы ухаантай, холо харасатай гайхалтай бэрхэ, шэн зоригтой хүбүүн байгааб гэхэл дура хүрэнэ.

Дарима ХАШИТОВА багшын ажалай ветеран

ИНАГ ДУРАН ТУХАЙ

Эрдэни ДУГАРОВ

ХЭРЭЛСЫ ДЭЭРЭХЭНЭЭ

Ушараагүй дурлахан хүүхэнэйм
Ушаргүй дүтэ түхэл шарай
Таамаг энеэбхилгэ эльгээгээд,
Тамалаал үдэр хүни гэнгүй.
Богоһоо алхан гарабашье,
Соохор мэдээтэй ябанхаар,
Хэрэлсы дээрэ тогтожо, Сээжээ сэгнэн шагнабаб.
Сээжэ соомни сохомхон Сохилно, юуншьеб охилно.

Долоон уулын хүндыһөө Дуулдаһан дууряа ойлгооб.
Дууряа мэдэрээд ошоходоо,
Сээжэ соохи сохилоогоо Зүрхэнэйм зүн энэ гээд, Сохом ушархаа олзуурхааб.
Найман зүгэй алинданьшье "Найданаб", - гэжэ мүргөөд,
Хэрэлсы дээрэһээ буухадаа,
Хубитаяа олоһондол баярлааб.

ДУРАНАЙ ХҮГЖЭМ

Шамайгаа, шамайгаа ханахадан,
Шуһанайм гүйсэ түргэдэнэ,
Зүрхэнэйм утаһан шангадана,
Сэдьхэлэйм аялга үргэдэнэ.
Дуранайм хүгжэм эхилнэ,
Дурсан, гуниглан жэргэнэ.
Шунал дүүрэн хүгжэмы Шагнадаг найш даа, инагни.

Сэсэг набшын дэлбэрһэндэл,
Сэнгүү үдэрнүүдээ ханана гүш?
Хэтэдээ үлөөл дэлхэйдэ!
Хүгжэм бүри шангадана.
Соносоно гүш даа, инагни,
нокорхон зүнгөөрөө амжан,
ханаанайнгаа утаһа дамжан,
Намайгаал, намайгаал ханахадан.

ЗУНАЙ БОРОО

Зунай бороо зүнтэйхэн,
Зуһалан гэрни золтойхон,
Дурлахан хоёр зүрхэн Дуряаа зосоонь далижаана.
Тэргэһэн нуга ханалгүй - Эрхэлэн тэндэ хүльбэрмэ!
Дурлахан хоёр зүрхэн - Далитай хоёр шубуун уурхайлаад,
Мүнхэ хоёр мүшэдтэл...

Ногоон нугада буугаад,
Улаан хоёр сэсэгтэл.
Үдэшин огторгой оёргүй,
Үнжэгэн сээжэдэнь дашуурма!
Дурлахан хоёр зүрхэн - Дуратай хоёр шубуун Мүшэдэй дунда
уурхайлаад,
Мүнхэ хоёр мүшэдтэл...

Д.А. Улзытуевай 60 жэлэй ой АНХАН ТАНИЛСАНАА АНАХАДА...

1954 оной эртын намараар гээшэ хэн гү. Улаан-Үдэ хогодо аймаг бүхэнэй эхилэн бэшээшэ шүлэгшэд, прозаигууд уулзаа бэлэйбди. Хэжэнгээ А. Жамбалдоржиев, Ч. Дарибазарон, Г. Даржаев, Ц. Рыгзенов, М. Батоин, Б. Лайдапов болон би гээд, бэшэшье нүхэд бии хэн ха. Шэбэртгээ гэхэ гү, Бэшүүрһээ Д. Улзытуев, В. Жалсанов, Ц.-Д. Хамаев болон бусад. Ушарын гэхэдэ, Буряад-Монголой республикын уран зохёолнодой хоёрдохи съезд зарлагдаад, хүдөөһөө олон тоото эхилэн бэшгэшэдые уриһан байгаа. Энэл ушараар дээрэ дурсагдагша нүхэд анха түрүүшынхээ харалсаһан, танилсаһан бэлэйбди.

Дондок Улзытуев хүхэ хилэн хүүртгтэй хара бараан үмдэтэй, нарин гожогоршог бээтэй хүбүүн ябаа хэн. Гэдэргэнь эльбээргүүдхэн елэн хара үһэниинь хирэ болоод лэ, шэхэн дээгүүрнь доошоо унжахаая ханахадань, гараараа эльбэжэ заһадаг байба. Нарин сагаан шарай дээрэнь зурагар хөрхө нюдэн ошогон, энеэбхилхэдэнь, бүри нарин боложо зурылдаха юм. Түргэн алхасатай, ульгам үгэтэй, шэртгэһэтэйхэн инзаар ойлгогдоо бэлэй.

Съездын эхилэн түрүүшын үдэр үдын хоол барихаая зон булта тараба. Би хажуудаа Михаил Батоинтай Хоца Намсараевай дахь ха гэжэ ербэбди. Гэртгэ ороходомнай, Бато Базарон газетэ хаража, диван дээрэ хуугаа хэн. Кухни соонь

тэбхэрхэн столдо хуужа, шүлэ халбагадажа эхилбэбди. Хоца Намсараевич столой хойно урагшаа хаража хуугараа: "Иихэдээ бидэшни дүрбэн уран зохёолнод сайлажа хууна гээшэбди даа", гэжэ үгэ гаргаба. Намда тэдэ үгэнүүд ехэл мүр хабшуугаар, даран һагад соностобо. Табагтай шүлээ яража ууһаар лэ, Миша бидэ хоёр бодошободи. Съездынгээ болоһон байһан гээшэ (обкомой байһанай ехэ танхим - тэрэ үедэ сталинска зал гэдэг хэн гээд ханадагби) ошободи. Тэндэ Дондок Улзытуев В. Жалсановтаа хэлэнэ: "Бидэ обедэй урдаһана "Буряад-Монголой үнэн" газетын фотокорреспондентдэ зурагаа абхуулаабди. Газетэдэ гарахабди. Хэжэнгын хүбүүдээр орообди", гэбэл даа. Хэд орообта гэжэ һонирхобод. Тэрэм түргэншэгөөр тоолобо: "Хэжэнгээ Александр Жамбалдоржиев, Чимит Дарибазарон, Цэрэн Рыгзенов, Гушабал Даржаев, Захааминһаа Бадма Шойдоков, Бэшүүрһээ биб", - гээ хэн. М. Батоин бидэ хоёр ноуор ноуураа харалсахадаа, ехэл юумэһээ гээгдээбди гэжэ үгэгүйгөөр ойлголсобо хэбэртэйбди. Танилсалгынгаа түрүүшын үдэрые дурлахадам иимэл даа. Саашада хэдэн тээ уулзагдаһан, хөөрөөдхэн байхабди.

Тэрэл 1973 оной ноябриин арбаадаар Д. Улзытуевта бэшэһэн шүлэгөө доро табинаб. "Дондок Улзытуевай дурсахаалда" гэжэ нэрэтэй:

Манан унаад - гунирна.
Үгы!
Улзытын Дондог гэлсүүлжэ,
Улзы найхан
Үгөөрөө,
Сагай ехэ "Дабаанда"

Сараа табихан мүрөөрөө -
Сэлэнгэ мэтэ урдажа,
Һолонго татан бадархаш.
Зуугаад яһатан дурсажа,
Суугаар мүнхэ зэдэлхэш!

Саашан хэлэхэдэ, "Хэжэнгэ" газетын дэргэдэ байгуулагдһан Бато Базароной нэрэмжэтэ уран зохёолой нэгдэлые хүтэлбэрлэгшэ Дондок Улзытуевай ногай хүбүүн Станислав Содиномович Батомункуев баһал тэрээн тушаа сэдьхэлэйнгээ сэтэй үгэнүүдые сэбэр сагаан саарһан дээрэ "тамгалба". Буряад арадай оюун бэлигтэ шүлэгшэний булаг мэтэ дэбэржэ байһан сэдьхэлһээ бурьялан тарһан шүлэгүүдые "заигдажа", үргэн шитгэдэ түхэжэ байцаг газарнай - "Хэжэнгэ".
Д. ДОРЖОГУТАБАЙ.

Станислав БАТОМУНКУЕВ

ДОМОГ ДУУША ДОНДОК НҮХЭРТӨӨ

Бэшүүрэй аймагай Бэлгэр ногай
Бэлигтэй хүбүүдээр зэдэлхэн бэлэйл.
Тэдэнэй тоодо Улзытын Дондок
Тэгүүсхэл ехэтэй - бэшэһэн бэлэйл.
Олоной дунда дуушан солотой байгааш,
Орон тэнгэриэ, тала дайдаа магтааш,
"Буряадай булжамуур" - хүндэдэ хүртөөш,
Бултанаймнай досоо мүнхээр үлөөш.
Аха нүхэр - хүндэтэ Дондосни,
Ахир баһаһаа шамдаа шүтэнхэйб.
Урдаа хаража, урмашан дахадагни, -

Уянгата шүлэгэйш дээжэдэ хүртэнхэйб.
Бэлигтэ шүлэгүүдэйш уран охиндо
Бэшэхэл гэһэн бодолдо абтанам.
Долдоһон шамдаа доро дохином,
Досоогоо уяран домоглон дурданам.
Түби дэлхэйн түмэн арадта Түрэнэн ногагаа суурхуулаа бэлэйш
Олохон шүлэгүүдэй номуудые мандаа
Орхин ошоһондош - баясан үлөөб.
Олоной дунда, Улзытын Дондок,
Одон мэтэ ялалзаалши.
Олон жэлнүүдэй мүнхэ домог Оюун бэлигээрээ дуудаалши!

Олоной анхаралда ТООСООТО ҮДЭШЭДЭНЬ УРИНАБДИ

Гүрэнэй дуу, хатарай "Байгал" ансамблин солист, Буряад Республикын арадай болон габыата артист Сергей (буряадаараа Аюр нэрэтэй) Эрдынеевич Аюшеевэй зохёохы ажалай 20 жэлэй ойдо зориулагдһан тоосоото үдэшэ байгша оной декабриин 14-дэ буряад драмын театр соо үнгэргэгдэхэнь.

Үндэһэн арадуудай хатарай Бүхэроссин болон республиканска конкурсуудай лауреат С.Э. Аюшеев 1985 ондо Москвада болоһон Залуушуулай болон оюутадай уласхоорондын фестивалда, 1994 ондо Сингапурта, Малайзида, 1995 ондо Ирагта болоһон уласхоорондын фольклорно фестивальнуудта хабаадаа. Түрэл ансамблэтаяа олон ороноудаар гастрольдо ябаһан, мүн Москвада, Новосибирскдэ, Киевтэ болоһон республикынгаа соёлой үдэрнүүдтэ уран бэлигтэ дэлгээ. Мүнөө түбэнгийн хоолойгоор дуулажа, Монголой товшуур дээрэ наадажа, ансамблингаа программа шэмэглэнэ.

Бэлигтэй хатаршанай тоосоото концертдэ буряад болон бусад арадуудай искусствада, хатарнуудта дуратайшуулые, Хяагта ногаархидмень, нүхэлыень уринабди, бултметнай хүлээнбди.

Б. ОРБОДОЕВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряад Республикын арадай артист Сергей Аюшеев.
Ю.ЗЯБЛИЦЕВАЙ фото.

СЭСЭН МЭРГЭН ҮГЭНҮҮД

Олон үгэ хэлэжэ, сэсэн болохогүйш.
Олбо, жэрхи агнажа, баян болохогүйш.

Хүнэй муу хүрэхөөр мэдэгдэнэ,
Харин найниинь жэлээр шэнжэлэгдэнэ.

Тэнэг хүн тэнгэриһээ аха,
Олиг хүн огторгойһоо аха.

Архида һогтоһон сэсэн аюултай,
Эрдэмдэ һогтоһон тэнэг аюултэ.

Архи уухада, баран оройшолхо,
Аюулай ерэхэдэ, баран тэрьедэхэ.

Һохор морин замдаа бүдэрхэ,
Һогтуу хүн наһандаа бүдэрхэ.

Уһанһаа хоргоһон гарахагүй,
Уудаг хайһа туһа гарахагүй.

Айлда ошоходоо - амар,
Гэртэнь ошоходо - хомор.

БУРЯАД ороноймнай үнинэй журналист-нуудай нэгэн, бэлигтэй уран зохёолшо Михаил Жалбуевич Батоин эдэ үдэрүүдтэ 60 наһаяа гүйсэбэ.

Тэрэ 1936 ондо, гал хулгана жэлдэ, Хэжэнгын аймагай Эдэрмэг нютагта урданай хүдөөгэй багша Жалбу Батоинай гэр бүлэдэ түрэнэн юм. Эжы абадаа энхэрэн бөөмэйлүүлэн эдирхэн наһаниин Эдэрмэгтээ үнгэрөө. Эдир наһан... Эдээлжэ садаал хаа, эртэ үглөөнһөө харанхы хүни болотор наадажа ябадаг үе. Уйдхар гашуудалай, гасалан зоболоной үшөө ерээдүй үе. Наһанайшни наранай хаяхан лэ жарган мандажа байһан үе.

"Сэнгүүхэн юм даа, сэнхир номин огторгойтой тоонто нютаг Эдэрмэгнай. Налагай бооритой хада гүбээнүүдэй хаягаар ургы сэгсэгэй халбарха хирээр, уняарта дайдымнай зэрэлгээтэн байхада, уянгага долгин тэнгэрийн уудамһаа шэнхинэн байдаг лэ. Эгээл энээхэн үеэр Хэжэнгэ голлой үбэлэйнгөө нойрһоо хэрхынгээ урдахана эрьедэнь тэнжэһэн эдир үринэрэйнгөө сэдхэлэй хүбшэргэйдэ урихан уянгаар хэбшээлдэг юм даа.

Энээхэн үгы дэмбэрэлын уяхан дэбэтэ сэгсэгээр тэдэнэй сэдхэлдэ халбаржа, арюухан хангалаараа хүмүүни үринэрэй бодолы баясуулан үргэдэгын холо саанаһаа, магад, үндэр холын түбинһөө заяатайшые аалам? Иймэ гэрэлтэ оюун бэлигтэй ошого сэдхэлтэй энэ түбидэ түрэхэ заяанда хүртэхэ хуби ямар дэмбэрэлтэй үйбэрүүдһээ бүридэдэг хаб?" гэжэ Михаил Батоин түрэл нютаг тухайгаа, бага наһан тухайгаа бэшэ хэн.

Хайрата хүбүүгээ хара багадаа энэ дэлхэй дээрэ орхижо ошохоёо мэдэһэн юумэдэл эхэ эсэгын дуран эдирхэн хүбүүндэ ехэһэн. Эгээл тиимэһээ хүбүүнэйнгээ энэ наһандаа хүрэхөөр энхэргэн дура аба, эжын үлөөхөө оролдоо бшуу. Арбан наһатайдань абань, арбан дүрбэтэйдэнэ эжын энэ юртэмсөө орхижо, бурханай орондо харьяа хэн.

Иймэ ехэ уйдхар гашуудалда оборготон бүлхитэбэшые, эдирхэн хүбүүн эрдэм номдо хуралсаһаар лэ ябаа. Тэрэ нютагайнгаа эхин хургуулида хураад, Хэжэнгэ ошожо, найман класс дүүргэһэн байна. Удаань нэгэ жэлэй туршада нютагтаа хони адуулаа. Тиихэдээ халуунда ангаха, хүйтэндэ даараха гэшые яһала үзөө ааб даа. Магад, эгээл тиихэдэ түрэл нютагайнгаа тала дайдаар хони дахажа ябаһан хүбүүнэй толгойдо түрүүшын шүлэгүүд мүнцэлөө аалам? Али, ма-

гад, үбгэн Хоцын үреэлтэ шүлэгүүдһээ, Цогто Номтоевой согтой мурнуудһээ тэрэнэй бэлиг хүгжэлтээ абаа аалам?

1952 ондо Михаил Батоин Улаан-Үдэ ерэжэ, буряад хургуулида хуралсалаа үргэлжэлүүлэ хэн. Энэ хургуулида 3 жэл соо хураха үедөө тэрэ республикыгаа олон аймагуудай хүбүүд, басагадаар танилсаа бэлэй. 1946 ондо байгуулагдаһан энэ хургуули тулюуршаг байдалтай аад, эрдэм номдо хураха эрмэлзэлтэй буряад үхибүүдые республикын бүхы аймагуудһаа, Агын, Усть-Ордын округуудһаа суглуулан, гүрэнэй тэдхэмжэ дээрэ хургажа эхилэн байна. Энэ хургуулин тиихэдэ үгы байгаа

сэрэгэй округой Хягта, Безречнэ гэхэ мэтэ газарнуудай тооһо шоройе гурбан жэлэй туршада зантагар солдат сабхяараа залхуурангүй үрхиргөө.

Армиһаа табигдаһан хүбүүн танкын орондо трактор жолоодожо эхилэ хэн. Тиихэдэнь тракторын танкын хажууда нааданхай мэтэ бэлэй. Тиигээд хонишоноор, сомоной Советэй бэшээшээр, түрүүлэгшээр 1965 он болотор Михаил Батоин нютаг дээрээ хүдэлөө.

Удаань Хорийн аймагай "Шэнэ Үдэ" газетэдэ корректорээр, корреспондентээр ажалажа байтарнь, республикын нэгэдэмэл редакциин ахамад редактор Цырен Очирович Очиров тэрэниие дуудажэ, "Буряад үнэн" һонинной редакцида Михаил Батоин 1965 онһоо хүдэлжэ эхилбэ. Зүгөөр удангүй тэрэ Буряадай телерадиокомитедэй пропагандын редактораар хүдэлжэ байтараа, 1968-1972 онуудта Хабаровск хотын Дээдэ партийна хургуулида хурахаар эльгээгдэ хэн.

"ХАНГАЙНТНАЙ ГУРАНАЙ ХАРАЙСА" ХАРБАҢАН НОМОНДОЛ ХУРДАН БАЙГ!

гээшэ хаань, эдирхэн Миша мүнөөшье болотороо, Эдэрмэгтээ хонидоо адуулаар наһаяа үнгэргэжэ болохо байгаа бшуу. Эгээл тиимэһээ буряад интернет хургуулин түрэл арадайнгаа соёл болбосоролдо тон ехэ габыатай байһаниинь хэлсээнгүй!

БУРЯАД ХУРГУУЛИДА хуража байхада, Миша Батоин бэлигтэй залуу поэт Даша Дамбаев, уран зурааша Солбон Ринчинов гэгшэдтэй хамта хургуулин ханын газетэ урлан гаргадаг хэн. Тэдэ үхибүүдэй бэлиг талааниие аяар тэрэ үедэ таажа абанан багшанарын ямар сэсэн бодолтой байгаа!

Һүүдэнэ Михаил Батоин бүхы наһаараа республикын газетэнүүдтэ, телерадиокомитедтэ хүдэлөө. Даша Дамбаев Буряад ороной эгээл бэлигтэй поэдүүдэй нэгэн болоо, Солбон Ринчинов Россин Федерациин габыата уран зураашын нэрэ зэргэдэ хүртөө. Бүри 9-дэхи классай хурагша ябахадаа, Михаил Батоин Владимир Маяковскийн "Залхуу зайран Власай түүхэ" гэхэн зохёолынь оршуулан юм. Мүн тэрэл үеэр өөрынгөө сасууган болохо Дондок Улзытуевтай танилсаа хэн. Тиигэжэ залуу хүбүүд "Буряад-Монголой залуушуул", "Буряад үнэн" газетэнүүд руу харгылажа эхилэ бэлэй.

Удангүй хургуули дүүргэһэн залуу хүбүүн Совет Армидэ алба хэхээр татагдаба. Забайкалиин

Дээдэ партийна хургуулида хураһан ашяаа харюулжа, Михаил Батоин аймагуудай газетэнүүдээр яһала урагша хойшоо "үдхэлүүлэ". Мухар-Шэбэрэй аймагай "Ленинэй туг", Хурамхаанай аймагай "Хурамхаанай галнууд" гэхэ мэтэ газетэнүүдэй нэрэнүүд тэрэнэй ажалынь дэбтэр соо бэшээтэй. Саашань дахин радио, телевидени, "Буряад үнэн", республикын хүүхэдэй театр гээд лэ ажалнууд хубаржа.

Эдэ олон жэлүүдэй туршада Михаил Батоин уран зохёолоо бэшээшээр лэ ябаа. Би Михаил Жалбуевичтай хорёод жэлэй саада тээ танилсаа хэм. Тиихэдэ Михаил Батоин "Хурамхаанай галнууд" гэхэн газетын редактораар хүдэлжэ байгаа. Харин бинь "Үнэнэй" грядка дээрэ урһан үгэрсэхэн мэтэ ноб ногоохон корреспондент ябааб. Долоон хоногой туршада Хурамхаанай аймагаар зайжа садаһан минии хармаан соо харгыдаа биледтэ түлэхэ хан гэхэ хашарһан үгы хэн ааб даа. Энэ ушарай үлүү ехээр эдээлһэнһээ гү, али үетэн нүхэдөөрөө уулзаһанһаа болоһынь мүнөө наһанагүйб. Эгээл тиихэдэнь арба-табан шүлэгүүдэ түргэн мурөөр "монсогойлоод", хэзээ нэгэтэ газетэдэ гараха шүлэгүүдэйнгээ гонорарые редакторһаа уриһаар абанхай, оройдоол нэгэ час үнгэрһэн хойно Улаан-Үдынгөө аэропорт дээрэ хатаржа ябадаг бэлэйб.

МИХАИЛ БАТОИНАЙ олон зохёол үхибүүдтэ зориулагданхай. Тэрэнэй найруулан зүжэгүүд республикын "Үльгэр" гэжэ хүүхэдэй театрта табигдажа, эдир харагнадай зүрхэ сэдхэл эзэлһэн байна. Тэдэнэй заримынь гоолобол, "Алтан мундаргын нюуса", "Муура багша", "Ногоосой сэсэн басаган", "Долоон ногоон үндэгтэй долоон шагнай" гэхэ мэтэ болоно.

Тэрэ буддын шажанаар, зүүн зүгтэй түүхээр, уран зохёолоор ехэтэ һонирхдог. Тиигэжэ монголоо эрдэмтэ Галина Номогоновна Очироватай хамта Ринчин Номтоевой зохёон бэшээһэн "Аршаанай дүһал" гэхэн зохёолые хуушан монгол хэлэнһөө оршуулжа, уншагнадайнгаа һонорто табья хэн. Мүн баһа энэл номһоонь тэрэнэй зүжэгүүдэй үйлэ хэрэгүүдын эхиез абанхай. Харин "Аршаанай дүһалай" гол үндэһынь бэдэрбэл, манай эрэын урда тээхи 2 мянга гаран онуудай саада тээ нюутданхай юм.

Михаил Батоин үхибүүдтэ зүжэгүүдые бэшэхэдэ, тэдэнэй хадуун абахые хаража, шүлэглэн бэшээдэг байна. Тэрэнэй бэшээһэн зүжэгүүдэй, онгохонуудай, расказуудай гол геройнууд буддын шажанай түүхэнээ эхиез абанан тула, хара сагаан хоёрой, сэсэн тэнэг хоёрой, буян нүгэл хоёрой, муу һайн хоёрой хоорондохы гэмсэл

харуулан байдаг.

Тэрэ мүн христос ша жанаар һонирхожо, һонир оршуулануудые хэнэн юм.

Гадна уран зохёолшо Михаил Батоин түрэл арадайнгаа түүхэ шэнжэлхэ дуратай. Тэрэнэй бэшээһэн "Хангайн гуранай харайса" гэхэн номынь буряад литературада ехэ нэмэр боложо ороһон байна. "Энэ һонихадаа буряад литературада наһаа үзэгдөөгүй зохёол гэжэ гоолохо байнаб", гэжэ түүнэ номой редактор байһан Баатар Батоевой бүри үнихэн хөөржэ байһынь би элихэнээр наһангай Эдэ үдэрүүдтэ уран зохёолшо "Буряад Республикын соёлой габыатаа хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн нэрэ зэргэ олгогдоо.

Бүри һаяхан Михаил Жалбуевич Багоин буряадай театрай ажал ябуулагшадай холбооной, республикын "Үльгэр" гэхэн хүүхэдэй театрай коллективэй зүгһөө һүүлэй хэдэн жэлэй туршада табигдаһан зүжэгүүдэйнгээ түлөө Буряад Республикын Гүрэнэй шанда зууршаагдаба. Бидэ энэ зууршаагынь бүримүһэн дэмжээд, Михаил Батоиние 60 жэлэйн ойгоор амаршалха зуураа, гол ехэ зохёолнуудтай, хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй үшөө урдатнай гэжэ этигэжэ байһанаа мэдүүлээд, "Хангайнтай гуранай харайса" харбаһан номондол хурдан байг" гэжэ үрээе.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ

Мүнгэн шүүдэрэй дүһалнууд

НЮТАГАЙ ҮБГЭН

Мүнөө сагай түүхые Мүшэтэ номин тэнгэридэ Мүнгэн бэхээр бэшэдэг һайб. Х. Намсараев.

Буурал толгойгоо хазайлан тагаад, мүнгэн бүхээгтэ хэбхээн тээшээ хаража, юун тухайда бодолгото болонш даа, үүрэй толон соо, тосхоноймни нэгэ үйлсэдэ нютагаймни үбгэн?

Һайхан бууралаарта табилаулан Цыремшилшин наһандашн дахяад ороно хаяа? Али арюухан Должодой гунигта дуулайнь уянга шэнэ аялгаар һонор сээжэдэһини һэргэн байна гү? Хэбэд номхон Хэжэнгээ дурдажа, һайхан домогоо шэбшэн һууна гүш даа? Хажуудашн зогсожо, нютагайнгаа шэнэ

үглөөгүүрые угталсахадаа, дууша сэдхэлдэһини нэнгэнэб.

Бялхадай намагай хажууда буусаяа заһанан элинсэг хулисагуудаймнай тоонто дээрэ эртэлһэн үбһэшэдэй тракторай абяан жэргэмэлэй дуунаар ниилэн байна. Сагаан Хошуунаархимнай малнуудаа бэлшээрэдэ гаргаба хэбэртэй, хони хурьгадай шэнгэхэн маараан шэхэндэмни дууддажа эхилбэ. Хэн тэрэ дүрбэн табгай шүүрүүлэн, табжархай буулганаб даа, Боршогор тээшэ? Хазаар морёоршые бэшэ, мотоциклай дүүрэн хүсэн соо ажалдаа яараба хаш даа, нютагаймнай нэгэ хүн.

Шаһаагай энгэртэ шангахан нэрбөөн гараба. Шангуурга хадаамнай иймэ юумэн болдо агша. Үнэтэй шухаг бодос олдоод, олоной туһада абтажа тэндэмнай эхилэнхэй.

Эдээшэжэ эхилһэн арбай гаряанай тала дайдаарнай эльбээргэлэн долгилходо, хоншуу хангалынь һэбшээн асарна. Ехэ, Бага хүндынүүдэймнай гаряалан соо мэнэмнэ комбайнууд хүнхинэддэшэхээс байна ёһотой.

Аяар тэрэ саана хүхэрһэн һалбайн Саган нуур, тээһээ дальбараануудаа дэгжээжэ байһан ангиринуудай абяан үглөөнэй агаарта ямар һонороор дуудана гэшэб? Хэжэнгэ голнайшые үргэһэ нойроо сэлмээжэ, эрьеэрнь урһан бургааһадай дээгүүрхи манан хүнжэлөө үглөөнэй һэбшээгээр һэхэжэ эхилбэ. Сонсоһом: "туль-гуль, гуль-гуль" долгинойнь шэбэнээс.

Сэнхир талымнай сэгсэгүүд мэтэ олон үхибүүдые харыт тэрэ, үбгэжөөл! Согтой хүхиюун уран хүүхэднай улаан дүлэн галстугуудаа наранай элшэдэ ялабхиюулан, хургуулидаа ошожо ябана. Агууехэ амжалтын алдар суутан гэдэгүүдтэй олошоржол байна нютагтамай.

Жэрэгэр гоё гэрнүүдэй дундуур үйлсэ болон нэрлээд, эдир хүнүүдэй харгы боложо, эдин дайдаа зурыха гэшэ үндэр ехэ заяан байна даа, дууша үбгэмни!

Драматург, журналист М. Ж. БАТОИНАЙ түрээхөөр 60 наһанай ойдо

Мүнгэн шүүдэрэй дуһалнууд

Михаил БАТОИН

ЗҮРГЫН ДУУН

Үе сагуудай долгиые хануулан, огторгойгоор үүлэн субана, түрэнхн нютагаймни дайда дээгүүр... Хаанахи холын дошхон далайн нюруу дээрэ мүнделхэн эдэ үүлэнүүд хайшаа зоринот, хаанахи хүйтэн дайдые ундалуулхаяа энэ түби дээгүүр орон нютагуудые хэлгэн зөөнэт?

Харюусанагүй тэдэ намда. Хаданууднайше дуугай. Наарал үүлэнүүдэй һүүдэр доро һажанги таламнайше бодолгото болоһон шэгтэй. Хуудам дайдаар зоргондоо оодорһон хэбшээн намда шэбэнэхэ шэдигтэй гүш? Харюугүй дууһан - дуугай бултадаа.

Үмхиржэ найһан шэнэһэн сэргэ эсэгымни буусада шоройно. Үүлэн тээшэ үлын, хангил хадануудай орой шэртэжэ, талымнай үймөөтэ үйлэнүүдэй тэмдэг шэнгээр ёдойоор, хасуу һалхин соо энээхэн юртэмни асуудал мэтээр үзэгдэнэ.

- Эсэгэнэрни! Хүхэрэгшэ энээхэн добымнай саана ямар нютаг оршодог юм бэ? - Хангай үндэр ууламнай байдаг даа, хүбүүмни.

- Хангай үндэр уулын саана юун байдаг бэ, эсэгэмни?

- Бөөрэнхы сагаан үүлэнүүдэй орон юм даа, хүбүүмни.

- Бөөрэнхы сагаан үүлэнүүдэй саана юун байдаг бэ, эсэгэмни?

- Номин хүхэ тэнгэри... Алтан шаргал нарамнай туяаран тэндэ байдаг юм хүбүүмни.

- Алтан шаргал наранай саана юун байдаг бэ, эсэгэмни?

- Одо мүшэдэй орон юм даа, хүбүүмни.

- Хэлыш, эсэгэмни, одо мүшэдэй саада тээнэ юун байдаг гэшэ бэ?

- Дуунууд... Дуулажа үрдэггүй дуунууднай тэндэ мүнделэн байдаг юмал даа, хүбүүмни.

- Аянгын дуунууд тэндэ түрэдэг бы даа... Үшөө саанань юун байхаб, эсэгэмни?

- Эмниг боронууд инсагаалжа, эзээе хүлээжэ байдаг юм даа, хүбүүмни.

- Эмниг боронуудай саанань юун байхаб, эсэгэмни?

- Дуунууд... Бүри саанань үшөөл олон дуунууд бии юм даа, эмнигшэ эзэнэйнгээ уяхан утаһата хуурайнь хүбшэргэйн аялгы хүлээһэн дуунууд, хүбүүмни!

Наранай туяагаар гийһэн сээл гүнзэгы огторгой дээрэм зэнхыбэ. Хадануудай орой хангюурдажа эхилбэ - шэнэ сагай шэнэ домог. Сэнхир хүбөөтэ зайдан таламни сэлгээн хэбшээн соо мүшэдэй хүгжэмөөр сууряатана. Эмниг борохомни эжэлээ танияд инсагаална огторгойн уудамһаа, эсэгэмни!

ДУУН

Нүхэрэйдөө хонжо байбаб. Тэдэнэйхи ойн захидахана, тосхой дууһадада һуудаг хэн. Сэбэр агаарта, веранда соо дэбдихэр заһуулжа, унтахаяа эхтэбэб.

Һүни гэнгэ һэрншэбэб... Тэдэ юун бэ, энэ? Ямар гоёор, яһан уриханаар намда дууданаб энэ абяан? Урда

тээнэ энээнһээ ехэл хашардаг, ашаархадаг бэшэ һаалби?

Мүнөө танса шэхэнүүднэ бэшэ, бүхы миний мэдэрэл хайхашаан тэрэниие шагнана бэшэ аал? Анхандаа яажа ойлгодог, мэдэдэггүй байһан хүн гэшэбиб?

Нүхэрэймни гэртэй зэргэлээд байһан

нарайлалгын байшангай нээлтэй сонхоор тэрэабяан эдэлнэ. Энэ уйлаан бэшэ. Энэ ёһотойл хүгжэм. Ажамидаралай уянгата хайхан дуун!

Сэдьхэл хаяяма, долгисуулма, дууряагдашагүй иимэ дуу тийхэдэ түрүүшынхией шагнаагша хэм.

Гар дээрээ үргэжэ табяалби даа, энээхэн дэлхэйнгээ эльгэндэ, хэтэ мүнхэдөө нойрсохыешни нарата юртэмсын борохон нэгэл сагга.

Үбэл хэн гү даа, нажар гү, үдэр хэн гү, һүни гү, ханажа ядааб мүнөө.

Мүнөө, үглөө, үбэл, зунгууд һубарисалдан үнгэрнэ энээхэн дэлхэйдэмни.

Хадын бооридо урһан шингимни сээсэгэй хагдардаггүйн гайхалтай даа...

ГАЙХАНАБ

ГУНИГ

Огторгойн уудамһаа эдэлхэн ори гансахан тохорюун шубуунай гуниг дууе нэгэтэшье һаа, таанад шагнажа үзөө хэн гүт?

Түрэнхн нютагтаа хүршэ һуудаг нүхэр хүбүүнэйнгэ шэнэ гэрий һуури таталсажа, залуу наһанайнгаа хүсэндэ эдирхэн, модо хайжа байһан үемни. Нүхэрни сүлөөгөө таһарһан байгаал хаш, хажуудамни үгы хэн.

Гүсын хоолойгоор ундалхаяа үлхэхэдээ, нюдэнэй харасын арайл хүрэмэ үндэртэ, шанха орой дээрэмни, нэгэтомшоог шубуунай элжэ нидэхые обөөржорхибоб.

Жэжэхэн хашарһан мүнгэнэй һубарилдан унажа байһандал уянгатай шэнгэхэн абяанай тэнгэрин тунгалаһаа тодохоноор соностоходонь, һарабшалан зогсоод, байха сэдьхэлэйнгээ һонороор дууряагдашагүй гуниг дууень шагнажа, тэсэшгүй гажаралда нэрбэгдэбэб.

НАРАН

Уулын саанаһаа ундыжэ гараһан наран алая багахан миний түрүүшынгээ алхам хэжэ, тэнсүүриэ оложо ядан арбаганан ябахадам:

- Харьш хүбүүхэн, яһан томо асари ехэ хүн болохо гэшэбши! - гэжэ дулаахан элшээрээ эрхэлүүлэн, наһанаймни холын замые гэрэлтүүлжэ үгэдэгын һайн даа.

Үдын ангама халуун соо шулуужан харгыгаар дабшаадам, орой дээрэлээм хайрагүйгөөр шараһан наран:

- Хүн, харалши, иимэ багаш. Үглөөгүүр харуулагдашадмни адли болотороо үшөөл ургаа үдыш, - гэжэ үсэд зангыемни таажа, хурса туяагаараа хүсыемни эршэдэхэ шэдитэйнь һонин даа.

Бууралтаһан толгойгоо үргэжэ, сагуудай сараа шэнгээһээр уршаалаһан нюураа орохо наранай элшэдэ тодон зогсоходам:

- Мүхэшгүй зориг, элиршадгүй хүсэн таңда бии юм байна. Харатгы, иимэ ехэт, иимэ үндэртэ, һонор сэдьхэлтэ, оюун ухаата хүн! - гэжэ хэлэдэг зантайдань гайханаһыегүйб даа.

УРАН ЗОХЁОЛШО, драматург, журналист Михаил Жалбуевич Батоин 60 наһаяа гүйсэбэ. Хэжээнгэ нютагтай Миша ахынгаа зохёохы ажал тухай үгэ бэлгэхэ гэхэдээ, али талыень харуулха гэшэбиб гэжэ абадан абтан байбашье, театрта ажалтай хүн хадаа, зүжэг шанаар шэнжыень шэлэбэб. Михаил Жалбуевичеы хара баһаһаа мэдэхэ хүн аабзаб. Тэнь гэхэдэ, Миша аха Эдэрмэг нютагта түрээбашье, миний нютаг Хоорхэдэ үдэнэн, хүн болоһон намтартай юм. Нютаг хургуулида һуража ябахаддаа, Миша аха сэрэгэй алба эрхэ ерээд, Дээдэ-Хэжэнгынгээ зүблэлэй гүрүүлэгшээр, "Хабаровскийн партийна хургуули гүгэсхөөд, "Хабаровскийн галнууд" гэжэ газетын редактораар, Улаан-Үдэ радиокомитетдэ гү, үгышые һаа - телестудиде журналистаар аһан гэжэ һайн мэдээ хүн аабзаб даа. Үе сагайнгаа хутасаа соо Михаил Жалбуевич Батоин олон расказ, хэдэн туужа бэшээд, "Буряад үнэн" газетэдэ, "Буряад" журналда, Буряадай номой хэблэдэ тэдэнэ ном болгожо улаад, үргэн олон уншагшадтаа мэдээжэ болонхой ябаа. Тэрэнэ 90 гаран онууд ерээжэ, Михаил Батоинай зохёохы гол шэнжэ - зүжэг бэшэхэ арга шадабаринь одон мэтэ үр яларжа эхилбэ. Тээнэ Михаил Жалбуевичеы зүжэг бэшээ гэжэ дуулаагүй миний, нэгэтэ манай Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад

ЗОХЁОХЫ АЖАЛЫНГАА ОХИН СОО...

Театрда "Михаил Батоин "Үнгэтэ юртэмсэ" гэжэ зүжэгөө ханань" гэжэ дуудлаба.

Театрай артистнар олоороо сугларжа, шэнэ зүжэгэй һайн таһаан, репертуартаа оруулха гэнэн һайхан заншалаа мундалан, тэрэ зүжэгыень нэгэн дуугаар һайшаажа, тайзан нютаг хонирхолтой зүжэг болгожо, найруулжа табяа хэн.

Тэрэнэ театрай репертуараа байгуулха гуримда шэнэ шэнжэ болоо гэхэдэ, алдуу гарахагүй байха. Тэрэнэ юун бэ гэхэдэ, уншан шажан тухай гэхэ гү, үгы гэхэдэ - гүн сэдьхэлэй орёо хүшэр хадануудта харюусаһан зүжэгүүдэй түрүүшын эхин боложо ороо хэн: "Үнгэтэ юртэмсэ", "Дамдин лама", "Шамбалын орон, "Шэдитэ хүүр" гэжэ зүжэг хаанта засагай үеһөө эхитэй үйлдэлдэ түрлэдөөтэй үйлэ хэрэгые, гоишолон хэлээ һаа, тэрэ Хэжэнгын дасанай лама байһан Эрхэтэн Арабжуурай хуби тухай гол удхаараа бэлүүлэгдэн юм. Тийхэдэ уран нютагын аялгаар, гүн сэдьхэлэй орёо хурса ухаан бодолоор, тэһөө хүгжэлтын эршэ хүсөөр энэ зүжэг илгаржа, Бурхан шаны хургаал дэлгэрүүлэн шүлэгшэ Миларайбаһаа эхилээд, буюу ламын ааша, ябадал, нютагай баяд ноёдой бүдүүлэг үзэн гэхэ мэтэ олон үйлэ хэрэг гүйсэд эли тодоор харуулагдажа, үзэһон ухаан сэдьхэлдэ бүхөөр хадуугдаа, театр шэнжэлэгшэдэй сэрнэлтэдэ хүртөө бэлэй.

Тэрэнэ Михаил Батоин "Шэдитэ хүүр" гэжэ урда тээнэ нютагтаа гүрэн зүгэй үлгэр домогой үндэрөөр зохёогдохон театрта дурадхаба. Тэрэнэ мүн лэ театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Манай нэрэтэй солотой буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүрэн хэблэхэдэ, зүжэгөөрөө Михаил Батоин өөрын онсо нютагтаа гүрэн хэблэхэдэ, гайхалтай һонин хүгжэлтэгий үйлынгөө баялигаар эзэниие баясуулһаниин гайхалгүй.

Чингис ГУРУЕВ, Буряад Республикын арадай артист.

ГАЗЛАМНАЙ шэмэрүүн хүйтэн үбэлэй шэнжинэн, саһа бордоһоор шэдэлэн байгаашье наа, буряадаймнай алтан гургалдайнууд жэргэһээр лэ зандаа. Би тиигэжэ бэшэхэдээ, халташые худалаар хэлэнгүйб. Ушар юуб гэхэдэ, Буряад ороноймнай ниислэл хого Улаан-Үдэдэ 2 үдэрэй туршада арадай дуу гүйсэхэгшэдэй "Алтан гургалдай" гэжэ нэрэтэй республиканска заншалта конкурс боложо үнгэрбэ бшуу.

Байгша оной заншалта конкурсдо хамта дээрээ зуугаад гаран арадай дуу гүйсэхэгшэд хабаадаа. Тэд мурьсөөн лэ хадаа мурьсөөн! Шата бүхэндэ һагшагда һагшагдаһаар, түгэхэлэй шатада оройдоол

АЛТАН ГУРГАЛДАЙНУУД ЖЭРГЭҺЭЭР...

18 хүн хүржэ ерээ. Энэ конкурсын һагшуур гэхэ гү, али жюрие СССР-эй арадай артистка, уласхоорондын олон тоото конкурснуудай лауреат, Зүүн Сибирийн соёлой болон искусствын академиин профессор Галина Шойдагбаева ударидаба. Мүн лэ жюриин бүридэлдэ тус академиин профессор, искусство шэнжэлгын эрдэмэй доктор, "Буряад арадай дуунууд" гэхэн 3 боти номой автор Дашинима Санжиевич Дутаров, Буряад Республикын арадай

артист Аюша Данзанов болон бусад мэргэжэлгэд ороһон байна.

Энэ конкурсдо буряадшые, ородшые дуунууд эдэлбэ. Тус харалгын түгэхэлэй шатые Хэжэнгэ хууринай "Сэсэг" гэжэ нэрэтэй хүүгэдэй комбинадай хүдэлмэрилэгшэ Баирма Дамдинова "Эжын үрээл" гэхэн дуугаар нэгээ. Тэрэнэй хоолойнь хонгёо, дуулаха маягынь яһала һайн гэжэ тэмдэглэхээр байна. Мүн баһа эндэ тэмдэглэхэ юумэн юуб гэхэдэ, тус конкурсын түгэхэлэй шатада хэбэд номхон Хэжэнгын түлоолэгшэд олон байба. Хэжэнгын интернат хургуулийн багша Ирина Мункина, Могоохон шотагай эдир дуушад, эгшэ дүүнэр Гэрэл, Эржена Жамьянованууд, Улыгта шотагай фермер Бальжинима Дондоков, Хэжэнгын интернат хургуулийн эхин классуудай хурагшад

Дарима Дамбаева, Бэлла Балданова, Батор Гунгаев гэгшэд болоно. Тэдэнэр "Бүрэнэй", "Нүхэр", "Бадмахан лэнхобо" гэхэ мэтэ буряад арадай дуунуудые шадамар бэрхээр гүйсэхдөө. Мүн Хяагтын аймагай Алтай хууринаһа хоёр дуушад ерээ. Тэдмнай хэд бэ гэхэдэ, Алтайн соёлой байшангай хормейстер Раиса Дараева, мүн тэндэхи хургуулийн 5-дахи классай хурагша Лена Занданова гэгшэд юм. Сүхэ мүнэнэй эрбедэхи алтан гургалдайнууд яһалашье гоёр

дуулана даа!

Улаан-Үдэ хотын 48-дахи хургуулийн хурагша Баярма Будаева, 49-дэхи хургуулийн хурагшад Даша Тихонова, Евгений Молчанов, Андрей Орлов, буряадай үндэһэн лицей-интернадай хурагшад Баярма Раднаева, Бадма-Ханда Аюшеева, мүн Буряад Республикын соёлой болон искусствын училищиин, Зүүн Сибирийн соёлой болон искусствын академиин оюутадай энэ дуунай һайндэртэ хабааһаниннь тон һайшаалтай байна. Тиихэдээ залуу үетэнэй арадай дуунуудые дуулаа сагта энэ дуунай хосорхогшын лабтай.

"Алтан гургалдай" гэхэн конкурсын түгэхэлэй шатада гараһан дуушад бүхэн тусхай шангуудаар шагнагдаа. Мүн эрхимүүдын тусхай дипломуудаар шагнагдаһан байна.

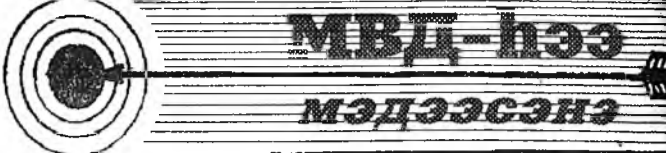
Тэдэ дуунай мурьсөөн хадаа эгээл эрхим дуушание заатагуй гөдөрхойлдог гээшэ. "Алтан гургалдай" гэхэн конкурсын эгээл эрхим дуушаниннь Бадма-Ханда Аюшеева болобо. Бадма-Ханда Үбэр Монголой Шэнхээн шотагта гоонготой юм. Тэрэ мүнөө буряадай лицей-интернадай 11-дэхи класста хурадаг. Түрүүлшн хуури эзэлһэн дууша басаган алтан зүүдхэлүүдээр, ангай арһаар шагнагдаба. Мүн тус конкурсын жюриин түрүүлэгшэ, СССР-эй арадай артистка Галина Шойдагбаева өөрынгөө зүүжэ ябаһан алтан час дууша басаганда баряад, Зүүн Сибирийн соёлой болон искусствын академиин ректорадай шиидхэбэрээр шагалатагуйгөөр дээдэ хургуулида абтаха болоһыень дуулгаба. Удаань үгэ абаһан Буряад Республикын арадай артист, дуу, хатарай "Байгал" ансамблиин уран һайханай хүтэлбэрлэгшэ Аюша Данзанов Бадма-Ханда Аюшеевае ансамблиин дуушанаар хүдэлхыень уриһан байна.

Буряад ороноймнай алтан гургалдайнууд хэдынэйшые сагта жэргэһээр байг лэ!

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. "Алтан гургалдай" конкурсын гран-при гэхэн шанда хүртэгшэ Бадма-Ханда Аюшеева; 2. Буряадай 1-дэхи лицей-интернадай арадай инструментүүдэй ансамбль; 3. Хэжэнгын интернат хургуулийн эдир дуушад Дарима Дамбаева, Батор Гунгаев, Бэлла Балданова гэгшэд.

С.БАЛДУЕВАЙ фото.

ГЭМТЭ ЯБАДАЛНУУДАЙ ЕХЭНХИНЬ ЭЛИРҮҮЛЭГДЭ
 Үбэлэй эхин харын 2,3, 4-нэй үдэрнүүдтэ 219 гэмтэ яв республика доторнай гаргагдажа, тэдэнэй 164-ниинь х сахигшадай хүсөөр элирүүлэгдээ. 55 гэмтэ ябадалай "ноусануу элирүүлхэ талаар мурдэлгэ ябуулагдана. Хулгай хэхэ, хүниие со илангаяа хүнэй малгай буляан абаха ушарнууд олон байһаар. Эдэ үдэрнүүдтэ 26 хүнэй малгай буляагдаа. Гэбэшье малгай "ангуушадай" 70 процентнь холо ошонгүй баригдаа. Энэл гү үдэрэй хугасаада 4 хүн алуулаа. Ногтуугай хэрүүлхээл иимэ ушар болоно гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Харгын оһол аюулаһа нэ гэмтэжэ, наһа бараа.

БАРИГДАНАШЬЕ, БАРИГДАНАГҮЙШЬЕ...
 Хүнэй мүнгэ, хубсаһа хунар буляһан дээрмэшэдэй шэ хэһээлтэ амсаха сагын хэзээдэшье ерэдэг. Тиигэбэшье, нэт унаһан заримашуул хара бодолнуудаа бэелүүлжэл байһаар. ...Танигдаагүй хоёр залуу хүбүүд Силикатна гудамжада Б эхэнэрые орой үдэшэ углууа хашажа, норко малгайень, шарфыень хүсөөр буляжабабад. Зүгөөр тэдэ хоёр холо ош үрдээгүй. Энэ мэдээсэлэй телефоноор дары түргэн ороной ам милициин хүдэлмэрилэгшэд нохой хэрэглэн, мур мүшхэжэ, уа П. ба В. хоёрые бариһан байна. Бэлэн олзо оложо, бая ханаатай хоёрой гэм зэмээ дүүрэн амсахань лэ үлбэ.

Мүн иимэ ушар Улаан-Үдын 44-дэхи кварталда болоо. гэрэйнгээ подьезд руу З. гэгшын орожо ябаһада, тэндэн хор байһан залуу эрэ хүн малгайень шүүрэн абаад, зугадаһан ба һ үниин харанхыгаар гүйжэ арилһан хүйхэр олдоогүй.

ҮБЭ ХУЛУУГША ЭЛИРҮҮЛЭГДЭЭ.
 Малай үбэлжэлгын үедэ үбһэнэй сэн ехэл ааб даа. Ажыхынь үбһэнэй хорёо соо гү, али хүдөө сабшалангуудта харууһагуй орхигдоһон хүринүүдтэ "хонхойрхоһон" хүнүүд олдоод лэ ба Тинн нэгэтэ һүни гү, али эртэ үглөөгүүр тэдэнэр хана бэелүүлхээл оролдохо.

Һүүдэй үедэ Зэдын аймагай Борьёогой совхозой сабшалангуудта орхигдоһон хүринүүдэй гансал хуурипуудынь болоо һэн. Совхозой хүтэлбэрлэгшэд хулгайшадые барихын нилээхэн оролдооло гаргажа эхилбэд. Миинтэ үбһэ "олзобор" амтаһанан хулгайшан үнишые болонгүй элирүүлэгдээ. Хар һүнээр хара хэрэгээ хэжэ байһан шотагай З. гэжэ хүн бал баригдаа. Тиигэжэ 200-гаад центнер үбһэ хулуужа, ажыхыгаа оруулагша-хуулийн ёһоор харюусаха болобо.

ЭЗЭГҮЙДЭНЬ НАМААШАЛААД
 Хотынхид үбэлдөө дачааа хүнөөд лэ орхихо баатай болодо яа тэрэнээ эрхэхээ ерэхэдэнь - нэнэ ээдэнь угажа байдаг юм. Тэдэ убайгүйшүүд амархан байрлашаһаһаа гадна, гэр саарайнуудые нэгжэн, ноёдэнэнь торолдоһые дам саан худалдажарихадаа һэншые гэдэггүй зантай.

Иимэ дура зэргоороо ашаадаг М. гэжэ нэгэ хүйхэр һа баригдажа, гэмээ амсахань үлөө. Тэрэ Улаан-Үдэ хото шадархи "Колос" гэжэ садовод хамтаралай нэгэ гэрһэ 500 мянган түхэригэй эд бараа "олзом байгаа бшуу.

Декабриин 2-ой һүни садоводуудай "Дружба" гэжэ хамтар зуһаланай гэртэ хулгайшад сонхоор орожо, дураараа болоо. Тэ хулууһан зөөри 2 миллион түхэригтэ сэгнэгдээ гэхэн ма һаяхан Селегинск хууринай милициин таһагта ороһон ба Мүнөө мурдэлгэ хэгдэнэ.

ДЭЭРМЭШЭДЭЙ ДОБТОЛБОЛ—БҮ МЭГДЭГТҮН
 Хүйтэн үбэлэй газар хүржэ ерэхэдэ, Улаан-Үдэ хог гудамжануудаар дээрмэдэлгэ, хүнэй юумэ буляаха ушарнууд үү үдэртэ улам олошорно. Илангаяа малгай буляалга. Иимэ ябада ушарбал юу хэхэб гэхэн хэдэн тухатай зүбшэл хадуужа абахые дурадханабди:

- Бү мэгдэгты;
 - Тонуулшадай хубсаһыень гү, бээнэйн үндэр набтарьны яһанай хүн байһыень болон бусадшые онсо тэмдэгүүдыень хад абагты;
 - Тонуулшанай ямар зүг тээшэ, хайшаа тэрьедэһэниие хар;
 - Дүтын телефонод шадаал наа, түргэн ошожо, милии хонходоходо нэрэ обогоо, хаана ажаһуудагаа, дээрмэш добтолһон газар, онсо тэмдэгүүдыень дуулгагты.
- Хонходохо телефоной номернууд гэхэдэ:
 Советскэ ГРОВД—2-02-02, Зареченскэ милии таһаг—6-75-33, Стеклозаводской милициин таһаг 69-02, Железнодорожно ГРОВД—4-02-02, Загор милициин таһаг—9-12-14, Октябрьска ГРОВД-3-02, Октябрьска милициин таһаг—7-02-02, Бур Республикын МВД—02.

Б. ГЫНДЫНЦЫРЕН

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.</p> <p>РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: С.Д.РИНЧИНОВ (редакторай орлогшо), Б.М.Ж.БАЛДАНОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б.ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентгын ба Правительствын аппарат), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даягшад: Г.Х.ДАШЕЕВА, Ц.Ц. ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Т.В.САМБЬЯЛОВА, В.И.ЛИНТАЕВ (хэблэлэй директор).</p>	<p>Манай адрес:</p> <p>670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэс. 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 2 хууданан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4317. Хэблэлэ тушаагдаһан сэг 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорэйн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7905.</p>
<p>Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретариатай - 2-62-62, таһагууд: үндэбэр болон политическэ асуудалнуудаар - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-34-05, экономикын - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, соёлой болон түүхын - 2-60-21 (даагшань) 2-57-63, залуушуулай, оюутанай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрини - 2-54-93 (даагшань), 2-69-58, мэдээсэлэй болон соносолой 2-66-76, 2-67-81, корректорүүдэй - 2-33-6 компьютерна түбэй - 2-66-76.</p> <p>"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтерин - 2-23-67, вахта - 2-35-95.</p>			